

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

**Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»**

Затверджено
редакційно-видавничою радою університету,
протокол № 2 від 26.05.2020 р.

Харків
НТУ «ХПІ»
2020

Фінансова звітність та фінансовий аналіз. Методичні вказівки до практичних занять та самостійної роботи студентів спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» / Уклад.: Т.В. П'ятак. – Харків : НТУ «ХПІ», 2020. – 70 с.

Укладач: Т.В. П'ятак

Рецензент: Н.О. Власова

Кафедра міжнародного бізнесу та фінансів

ВСТУП

Важливу роль у забезпеченні ефективних форм господарювання на вітчизняних підприємствах відіграє аналіз фінансового стану підприємств, який відповідає за відбір, оцінку та інтерпретацію фінансових, економічних та інших даних, що впливають на процес прийняття інвестиційних та фінансових рішень. Практика доводить, що якість рішень, які приймаються, залежить від якості аналітичного обґрунтування рішення. Це не означає, що фінансовий аналіз усуває потребу в діловій інтуїції, але він створює міцну та систематичну основу для раціонального застосування останньої.

Базою для прийняття фінансових рішень є результати фінансового аналізу, а запорукою достовірного і ефективного аналізу є наявність джерел аналітичної інформації, найголовнішими з яких є фінансова звітність. Метою фінансової звітності є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень. Фінансова звітність також демонструє результати того, як управлінський персонал суб'єктів господарювання розпоряджається ввіреними йому ресурсами.

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо: придбання, продажу та володіння цінними паперами; участі в капіталі підприємства; оцінки якості управління; оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; забезпеченості зобов'язань підприємства; визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу; регулювання діяльності підприємства тощо.

До фінансової звітності мають бути включені дані, необхідні для формування достовірного і повного уявлення про фінансовий стан підприємства, фінансові результати його діяльності і про зміни у фінансовому стані. Якщо виявляється нестача даних для формування повного уявлення про фінансовий стан і фінансові результати діяльності підприємства, то до фінансової звітності мають бути включені відповідні додаткові показники і пояснення. При цьому має бути забезпечена нейтральність інформації, що міститься у звітності, тобто враховане однобічне задоволення інтересів одних груп зацікавлених користувачів фінансової звітності перед іншими. Якщо надана інформація впливає на рішення і оцінки користувачів з метою досягнення передбачених результатів, вона не є нейтральною.

Практично всі, хто залучений до ділового життя підприємства та бізнесу, повинні використовувати методи, прийоми та моделі фінансового аналізу для прийняття рішень, спрямованих на оптимізацію своїх інтересів. Власникам уміння застосовувати аналітичні інструменти необхідне для збільшення рентабельності капіталу, своєчасної реалізації заходів щодо управління фінансовою стійкістю, визначення резервів рентабельності, поліпшення платоспроможності та ліквідності; кредиторам та інвесторам — для ліквідації ризиків за позиками і вкладками, вибору оптимальних інвестиційних проектів.

Знання основ фінансового аналізу має важливе значення для обґрунтованого вибору ділового партнера, визначення ступеня фінансової стійкості підприємства, оцінювання ділової активності та ефективності підприємницької діяльності.

Метою викладання навчальної дисципліни “Фінансова звітність та фінансовий аналіз” є оволодіння теоретико-методичними та практичними навичками аналізу фінансово-господарського стану підприємств та галузей економіки.

Завдання дисципліни: вивчення теоретичних засад і методології фінансового аналізу підприємств; набуття вмінь і навичок аналізу майна та оборотних активів, формування капіталу підприємств, ліквідності і платоспроможності, фінансової стійкості, прибутковості та рентабельності підприємств; виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та поліпшення фінансового стану підприємств.

Предметом вивчення дисципліни є методи і способи аналізу фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємств на основі фінансової та іншої аналітичної звітності.

Дисципліна „Фінансова звітність та фінансовий аналіз” є базовою для вивчення у наступному навчальних дисциплін «Аналіз господарської діяльності підприємства», «Фінансове планування та бюджетування», «Фінансовий контролінг», «Проектний аналіз та бізнес-планування» та ін.

Внаслідок вивчення дисципліни студенти повинні отримати:

1. Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК04. Здатність спілкуватися іноземною мовою.

ЗК05. Навички використання інформаційних та комунікаційних технологій.

ЗК08. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК09. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК12 Здатність працювати автономно.

ЗК13. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

2. Спеціальні (фахові) компетентності:

СК02. Розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

СК03. Здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування).

СК05. Здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку.

СК06. Здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

СК09. Здатність здійснювати ефективні комунікації.

СК10. Здатність визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

3. Програмні результати навчання:

ПР03. Визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури.

ПР04. Знати механізм функціонування державних фінансів, у т.ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування.

ПР09. Формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію.

ПР10. Ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем.

ПР11. Володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування.

ПР14. Вміти абстрактне мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів.

ПР15. Спілкуватись в усній та письмовій формі іноземною мовою у професійній діяльності.

ПР17. Визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку.

ПР19. Виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань.

ПР20. Виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення.

ПР22. Знати свої права і обов'язки як члена суспільства, розуміти цінності вільного демократичного суспільства, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Методичні вказівки до проведення практичних занять та самостійної роботи студентів з дисципліни «Фінансова звітність та фінансовий аналіз» розроблено у відповідності до робочої програми навчальної дисципліни та згідно структурно-логічної схеми, передбаченої освітньо-професійною програмою бакалавра зі спеціальності «072 Фінанси, банківська справа та страхування».

Практичні заняття покликані розвинути саме практичні навички застосування набутих на лекційних заняттях та у процесі самостійної роботи студентів теоретичних знань. Запропоновані практичні завдання можуть використовуватися під час аудиторної роботи під керівництвом викладача., а також у ході самостійної роботи студентів за певними темами.

Успішне оволодіння цією дисципліною дозволить застосувати набуті знання в практиці професійної роботи, а також не просто знати нормативні документи та інструкції, а бачити за їх змістом реальні економічні і фінансові процеси, вміти впливати на їх хід, передбачати наслідки своїх дій.

ТЕМА 1. ЗНАЧЕННЯ І ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Фінансовий аналіз — це один із методів оцінки фінансової діяльності підприємств та їх пристосування до умов ринку, що змінюються.

У традиційному розумінні сутність фінансового аналізу полягає в оцінці та прогнозуванні фінансового стану підприємства за даними бухгалтерської звітності та обліку.

Фінансовий аналіз є основою для управління фінансами підприємства він охоплює три головні напрямки:

- 1) оцінювання фінансових потреб підприємства;
- 2) розподіл потоків грошових коштів залежно від конкретних планів підприємства, визначення додаткових обсягів залучених фінансових ресурсів та каналів їх одержання — кредити, пошук внутрішніх резервів, додатковий випуск акцій, облігацій;
- 3) забезпечення системи фінансової звітності, яка б об'єктивно відображала процеси та забезпечувала контроль за фінансовим станом підприємства.

Метою фінансового аналізу є:

- всебічна оцінка фінансового стану підприємства,
- оцінка його ділової активності задля пошуку резервів підвищення рентабельності виробництва і зміцнення комерційного розрахунку як основи стабільної роботи підприємства і виконання ним зобов'язань перед бюджетом банком та іншими установами;
- розроблення найвірогідніших передбачень і прогнозів майбутніх умов функціонування підприємства ;
- визначення дохідності фірмі для порівняння її з аналогічними показниками інших підприємств;
- оцінка підприємства з точки зору його ринкової вартості ;
- своєчасне виявлення та усунення недоліків у фінансовій діяльності для пошуку шляхів поліпшення фінансового стану підприємства та його платоспроможності ;
- виявлення змін у фінансовому стані в просторово-часовому розрізі,
- визначення основних факторів, які впливають на фінансовий стан підприємства,
- прогнозування основних тенденцій у фінансовому стані .

Для досягнення мети фінансового аналізу мають бути вирішені такі **основні завдання**:

1. оцінка рентабельності підприємства;
2. аналіз фінансової стійкості підприємства;
3. оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
4. дослідження ефективності використання майна (капіталу) підприємства;
5. оцінка забезпеченості підприємства оборотними коштами;
6. оцінка конкурентоспроможності підприємства;

7. аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів;
8. визначення ефективності використання фінансових ресурсів;
9. загальна оцінка фінансового стану і факторів його зміни;
10. вивчення співвідношення між джерелами оборотних коштів, їх розміщенням і ефективністю використання;
11. дотримання підприємством фінансової, розрахункової і кредитної дисципліни;
12. довго - і короткострокове прогнозування стійкості фінансового стану.

Для розв'язання цих завдань вивчаються:

- наявність, склад і структура оборотних коштів підприємства, причини та наслідки їх змін;
- наявність, склад і структура джерел власних коштів підприємств, причини і наслідки їх змін;
- стан, структура і зміни довгострокових активів;
- наявність, структура поточних активів у сферах виробництва і обігу, причини та наслідки їх змін;
- платоспроможність і фінансова гнучкість;
- ефективність використання активів;
- окупність інвестицій.

Об'єктом фінансового аналізу є конкретне підприємство чи фінансова операція цього підприємства.

Суб'єктами фінансового аналізу є фінансові аналітики, які заінтересовані в діяльності підприємства з якихось причин.

Предметом фінансового аналізу підприємства є фінансові ресурси та їхні джерела.

Основу інформаційного забезпечення оцінки фінансового стану становить бухгалтерська звітність. Може використовуватись і додаткова інформація переважно оперативного характеру, однак, вона має лише допоміжний характер.

Методологію та методику фінансового аналізу становить сукупність видів, прийомів та методів фінансового аналізу для конкретних цілей вивчення фінансового стану підприємства.

Основні прийоми фінансового аналізу:

1) До економіко-логічних належать прийоми: порівняння, деталізація, групування середніх та відносних величин, балансовий прийом, горизонтальний та вертикальний аналіз, трендовий аналіз, прийом послідовного ізолювання факторів, абсолютних та відносних різниць, пайової участі.

2) До економіко-математичних прийомів відносять: інтегральний, графічний, кореляційно-регресійні прийоми.

Методи фінансового аналізу — це комплекс науково-методичних інструментів та принципів дослідження фінансового стану підприємства

Класифікація розрізняє **неформалізовані і формалізовані методи аналізу.**

Неформалізовані (евристичні) методи аналізу ґрунтуються на описуванні аналітичних процедур на логічному, а не на жорстких аналітичних

взаємозв'язках та залежностях: експертних оцінок та сценаріїв; морфологічні; порівняльні; побудови системи показників; побудови системи аналітичних таблиць.

До формалізованих методів фінансового аналізу належать ті, в основу яких покладені жорстко формалізовані аналітичні залежності: арифметичних різниць; ланцюгових підстановок; відсоткових чисел; дисконтування; диференційний; балансовий; логарифмічний й інші.

У процесі фінансового аналізу також широко застосовуються і традиційні **методи економічної статистики**: середніх та відносних величин, групування, графічний, індексний й інші, а також математико-статистичні методи: кореляційний аналіз, дисперсійний аналіз, метод головних компонентів.

Фінансовий аналіз здійснюється за допомогою різних моделей, які дають змогу структурувати та ідентифікувати взаємозв'язки між основними показниками.

Існують три основні **типи моделей**, які застосовуються в процесі аналізу фінансового стану підприємства:

- **дескриптивні** - засновані на використанні інформації з бухгалтерської звітності;

- **предикативні** - це моделі прогностичного характеру, використовуються для прогнозування доходів та витрат підприємства, його майбутнього фінансового стану;

- **нормативні** - це моделі, які уможливають порівняння фактичних результатів діяльності підприємства з нормативними.

Фінансовий стан підприємства може бути оцінений з різним ступенем деталізації залежно від цілей аналізу, існуючої інформації, програмного, технічного та кадрового забезпечення. Найбільш доцільним є виділення процедур експрес-аналізу та поглибленого аналізу фінансового стану.

Експрес-аналіз — це наочна і проста оцінка фінансового добробуту і динаміки розвитку підприємства. Його виконують у три етапи: підготовчий; попередній огляд; економічне читання й аналіз звітності.

Деталізований аналіз — це детальна характеристика майнового і фінансового стану підприємства за результатами фінансової діяльності у звітному періоді, а також визначення можливостей і розвитку підприємства на перспективу.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. В чому полягає сутність фінансового аналізу? Яка мета здійснення фінансового аналізу?
2. Які основні завдання вирішує фінансовий аналіз?
3. Хто є суб'єктами фінансового аналізу? Що являється об'єктом фінансового аналізу?
4. Пояснити відмінності зовнішнього фінансового аналізу від внутрішнього.
5. Які методи фінансового аналізу Ви знаєте? Які прийоми фінансового аналізу Ви знаєте? Охарактеризувати моделі фінансового аналізу.

ТЕМА 2. ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ФІНАНСОВА ІНФОРМАЦІЯ

Інформаційним забезпеченням аналізу фінансового стану підприємства є фінансова звітність. **Фінансова звітність підприємства** — це стандартна форма подання інформації про фінансовий стан підприємства на певну дату, ефективність його діяльності за певний період та перспективи розвитку.

Метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Порядок надання фінансової звітності користувачам визначається чинним законодавством.

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів:

- **автономності підприємства**, за яким кожне підприємство розглядається як юридична особа, що відокремлена від власників. Тому особисте майно і зобов'язання власників не повинні відображатись у фінансовій звітності підприємства;

- **безперервності діяльності**, що передбачає оцінку активів і зобов'язань підприємства, виходячи з припущення, що його діяльність триватиме далі;

- **періодичності**, що припускає розподіл діяльності підприємства на певні періоди часу з метою складання фінансової звітності;

- **історичної (фактичної) собівартості**, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання;

- **нарахування та відповідності доходів і витрат**, за яким для визначення фінансового результату звітного періоду слід зіставити доходи звітного періоду з витратами, які були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи і витрати відображаються в обліку і звітності у момент їх виникнення, незалежно від часу надходження і сплати грошей;

- **повного висвітлення**, згідно з яким фінансова звітність повинна містити всю інформацію про фактичні та потенційні наслідки операцій та подій, яка може вплинути на рішення, що приймаються на її основі;

- **послідовності**, який передбачає постійне (із року в рік) застосування підприємством обраної облікової політики. Зміна облікової політики повинна бути обґрунтована і розкрита у фінансовій звітності;

- **обачності**, згідно з яким методи оцінки, що застосовуються в бухгалтерському обліку, повинні запобігати заниженню оцінки зобов'язань та витрат і завищенню оцінки активів і доходів підприємства;

- **превалювання змісту над формою**, за яким операції повинні обліковуватись відповідно до їх сутності, а не лише виходячи з юридичної форми;

- **єдиного грошового вимірника**, який передбачає вимірювання та узагальнення всіх операцій підприємства у його фінансовій звітності в єдиній грошовій одиниці.

Ведення фінансової звітності є обов'язковим, тому що існують встановлені законом вимоги про те, що всі підприємства повинні вести бухгалтерські книги та реєстри для підготовки фінансових звітів.

Фінансова інформація, яка міститься у фінансовій звітності і котру надають користувачам, повинна відповідати певним вимогам:

— *достовірність (надійність)* — об'єктивність і правдивість наведених даних для використання, що забезпечує правильність розуміння та призначення інформації;

— *вчасність* — здатність вплинути на прийняття рішення користувачем і задовольнити його інтереси в потрібний момент або до певного терміну;

— *доступність і зрозумілість* — тобто трактування користувачем інформації має бути однозначне;

— *конфіденційність* — надання користувачам лише тієї інформації, яка не завдає збитків підприємству.

— *єдність інформації* — надходить із різних джерел (планового, облікового та позаоблікового характеру);

— *раціональність* — це означає необхідність мінімуму затрат на збирання, зберігання і використання даних.

Для того, щоб фінансова звітність була зрозумілою користувачам, вона повинна містити дані про:

— підприємство;

— дату звітності та звітний період;

— валюту звітності та одиницю її виміру;

— відповідну інформацію щодо звітного та попереднього періоду;

— облікову політику підприємства та її зміни;

— консолідацію фінансових звітів;

— припинення (ліквідацію) окремих видів діяльності;

— обмеження щодо володіння активами;

— участь у спільних підприємствах;

— виявлені помилки минулих років та пов'язані з ними коригування;

— переоцінку статей фінансових звітів;

— іншу інформацію, розкриття якої передбачено відповідними положеннями (стандартами).

Баланс (форма 1) показує реальний фінансовий стан підприємства на конкретну дату та відображає співвідношення між економічними ресурсами підприємства й вимогами до них, є індикатором здатності підприємства виконувати свої зобов'язання.

Звіт про фінансові результати (форма 2) – документ, в якому визначено величину прибутку або збитків в результаті діяльності підприємства за певний період часу. Звіт показує результативність діяльності підприємства і дає інформацію про фактори, що вплинули на цю результативність протягом звітного періоду.

Структура звіту про фінансові результати буває проста і складна (багатоетапна). Проста структура містить узагальнені дані про надходження, витрати і прибутки (збитки) від виробничих або невиробничих операцій. Багатоетапна структура звіту містить розшифрування усіх елементів простої схеми звіту.

Звіт про рух грошових коштів (форма 3) показує джерела і напрями використання грошей підприємства за певний період часу, а також зміни у структурі грошових коштів підприємства, тобто він відображає надходження та використання грошових коштів підприємства внаслідок його діяльності за якийсь певний період часу (звітний період). Звіт містить грошові кошти трьох джерел для будь-якого підприємства:

— грошові кошти від операційної діяльності - це кошти, отримані внаслідок проведення ділових операцій, які є значною частиною прибутку підприємства. Оскільки величини грошових коштів та прибутку, отриманих від операційної діяльності, не завжди збігаються, необхідно проводити розрахунок величини грошового потоку від виробничої діяльності за схемою:

Схема перерахунку чистого прибутку в грошові кошти внаслідок операційної діяльності:

Чистий прибуток	гривень
Перерахунок на грошовий потік	
Витрати, пов'язані з амортизацією	+
Додати (відняти) як результат зміни поточних активів:	
збільшення рахунку.....	-
зменшення рахунку.....	+
Додати (відняти) як результат зміни рахунків поточних пасивів:	
збільшення рахунку.....	+
зменшення рахунку.....	-
Грошові кошти внаслідок операційної діяльності	гривень

— грошові кошти від інвестиційної діяльності - придбання та реалізація тих необоротних активів а також тих фінансових інвестицій які не є складовою частиною еквівалентів грошових коштів.;

— грошові кошти від фінансової діяльності охоплюють зміну складу і структури джерел фінансування власного та позикового капіталу за рахунок: продажу нових, щойно емітованих акцій інвесторам; виплату дивідендів інвесторам; продаж кредитних цінних паперів та виплата на них; отримання і виплата кредитних зобов'язань.

Мета складання звіту про власний капітал (форма 4) — це розкриття інформації про зміни в структурі власного капіталу підприємства протягом звітного періоду.

Примітки до річної фінансової звітності (форма 5) – це сукупність показників і пояснень, яка забезпечує деталізацію та обґрунтованість статей фінансових звітів, а також інша інформація, розкриття якої передбачено відповідними стандартами.

Практичне завдання. Здійснити аналіз фінансової звітності підприємства: Балансу підприємства (форма 1, табл.2.1, табл. 2.2); Звіту про фінансові результати (форма 2, табл. 2.3); Звіту про рух грошових коштів (форма 3, табл. 2.4); Звіту про власний капітал (форма 4, табл. 2.5).

Таблиця 2.1 - Порівняльний аналіз балансу підприємства

Стаття	Код рядка	Роки			Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
		20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.
1	2	3	4	5	6=5-3	7=5-4	8=5/3* 100	9=5/4* 100
I. Необоротні активи								
Нематеріальні активи:	1000							
первісна вартість	1001							
накопичена амортизація	1002							
Незавершені капітальні інвестиції	1005							
Основні засоби:	1010							
первісна вартість	1011							
знос	1012							
Інвестиційна нерухомість	1015							
первісна вартість	1016							
знос	1017							
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030							
інші фінансові інвестиції	1035							
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040							
Відстрочені податкові активи	1045							
Інші необоротні активи	1090							
Усього за розділом I	1095							
II. Оборотні активи								
Запаси	1100							
Виробничі запаси	1101							
Незавершене виробництво	1102							
Готова продукція	1103							
Товари	1104							
Векселі одержані	1120							
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125							
Дебіторська заборгованість за рахунками:								
за виданими авансами	1130							
з бюджетом	1135							
у тому числі з податку на прибуток	1136							
з нарахованих доходів	1140							
із внутрішніх розрахунків	1145							
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155							
Поточні фінансові інвестиції	1160							

Стаття	Код рядка	Роки			Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
		20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.	20_р.
1	2	3	4	5	6=5-3	7=5-4	8=5/3* 100	9=5/4* 100
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165							
Готівка	1166							
Рахунки в банках	1167							
Витрати майбутніх періодів	1170							
Інші оборотні активи	1190							
Усього за розділом II	1195							
III. Необоротні активи утримувані для продажу та групи вибуття	1200							
Баланс	1300							
I. Власний капітал								
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400							
Капітал у дооцінках	1405							
Додатковий капітал	1410							
Емісійний дохід	1411							
Резервний капітал	1415							
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420							
Неоплачений капітал	1425							
Вилучений капітал	1430							
Усього за розділом I	1495							
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення								
Відстрочені податкові зобов'язання	1500							
Довгострокові кредити банків	1510							
Інші довгострокові зобов'язання	1515							
Довгострокові забезпечення	1520							
Цільове фінансування	1525							
Усього за розділом II	1595							
III. Поточні зобов'язання і забезпечення								
Короткострокові кредити банків	1600							
Векселі видані	1605							

Закінчення таблиці 2.1.

Стаття	Код рядка	Роки			Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
		20__	20__	20__	20__	20__	20__	20__
1	2	3	4	5	6=5-3	7=5-4	8=5/3* 100	9=5/4* 100
Поточна кредиторська заборгованість:	1610							
за довгостроковими зобов'язаннями								
за товари, роботи, послуги	1615							
за розрахунками з бюджетом	1620							
у тому числі з податку на прибуток	1621							
за розрахунками зі страхування	1625							
за розрахунками з оплати праці	1630							
за одержаними авансами	1635							
за розрахунками з учасниками	1640							
із внутрішніх розрахунків	1645							
за страховою діяльністю	1650							
Поточні забезпечення	1660							
Доходи майбутніх періодів	1665							
Інші поточні зобов'язання	1690							
Усього за розділом III	1695							
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700							
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800							
Баланс	1900							

Таблиця 2.2 - Узагальнення порівняльного балансу підприємства

Майно та джерела його формування	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни (+,-)	
	на поч. року	на кінець року	на поч. року	на кінець року	в абсол. велич.	у питомій вазі
1	2	3	4	5	6=3-2	7=5-4
АКТИВ						
1. Разом майна підприємства (підсумок балансу)						
2. Основні засоби та інші необоротні активи (розділ I)						
3. Оборотні активи (розділ II)						
У тому числі:						
матеріальні оборотні активи (ряд.1100-1104)						
кошти в розрахунках та інші активи (ряд.1120-1160,1190)						
грошові кошти (ряд.1165)						
4. Витрати майбутніх періодів (ряд.1170)						
ПАСИВ						
1. Разом джерел						
2. Власний і прирівняний до нього капітал (розділ I та розділ II ряд.1500,1505,1520-1526)						
3. Залучений капітал (розділ II ряд.1510,1515 + розділ III)						
У тому числі:						
довгострокові джерела (розділ II ряд.1510,1515)						
короткострокові джерела (розділ III)						
частка банківських позик у загальній сумі залученого капіталу (ряд.1510 + ряд.1600)						
4. Кредиторська заборгованість у складі залученого капіталу (ряд.1605-1650, 1690)						
5. Неоплачена в строк кредиторська заборгованість підприємства (за даними обліку)						

Таблиця 2.3 - Порівняльний аналіз звіту про фінансові результати

Стаття	Код рядка	Роки			Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
		20__	20__	20__	20__	20__	20__	20__
1	2	3	4	5	6=5-3	7=5-4	8=5/3* 100	9=5/4* 100
1.ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ								
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000							
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050							
Валовий: прибуток	2090							
Валовий: збиток	2095							
Інші операційні доходи	2120							
Адміністративні витрати	2130							
Витрати на збут	2150							
Інші операційні витрати	2180							
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190							
збиток	2195							
Дохід від участі в капіталі	2200							
Інші фінансові доходи	2220							
Інші доходи	2240							
Фінансові витрати	2250							
Втрати від участі в капіталі	2255							
Інші витрати	2270							
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290							
збиток	2295							
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300							
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350							
збиток	2355							
II. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ								
Матеріальні затрати	2500							
Витрати на оплату праці	2505							
Відрахування на соціальні заходи	2510							
Амортизація	2515							
Інші операційні витрати	2520							
РАЗОМ	2550							

Таблиця 2.4 - Порівняльний аналіз звіту про рух грошових коштів

Стаття	Код	Роки			Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
		20__	20__	20__	20__	20__	20__	20__
1	2	3	4	5	6=4-3	7=5-4	8=4/3* 100	9=5/4* 100
I. Рух коштів у результаті операційного діяльності								
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000							
Повернення податків і зборів	3005							
у тому числі податку на додану вартість	3006							
Цільового фінансування	3010							
Надходження від отримання субсидій, дотацій	3011							
Надходження авансів від покупців і замовників	3015							
Надходження від повернення авансів	3020							
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025							
Надходження від боржників неустойки (штрафів, пені)	3035							
Надходження від операційної оренди	3040							
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045							
Надходження від страхових премій	3050							
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055							
Інші надходження	3095							
Витрачання на оплату: Товарів (робіт, послуг)	3100							
Праці	3105							
Відрахувань на соціальні заходи	3110							
Зобов'язань з податків і зборів	3115							

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116							
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на додану вартість	3117							
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118							
Витрачання на оплату авансів	3135							
Витрачання на оплату повернення авансів	3140							
Витрачання на оплату цільових внесків	3145							
Витрачання на оплату зобов'язань за страховими контрактами	3150							
Витрачання фінансових установ на надання позик	3155							
Інші витрачання	3190							
Чистий рух коштів від операційної діяльності	3195							
II. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності								
Надходження від реалізації:								
фінансових інвестицій	3200							
необоротних активів	3205							
Надходження від отриманих:	3215							
відсотків								
дивідендів	3220							
Надходження від деривативів	3225							
Надходження від погашення позик	3230							
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235							
Інші надходження	3250							
Витрачання на придбання:	3255							
фінансових інвестицій								
необоротних активів	3260							

Продовження таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Надходження від вибуття дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3235							
Інші надходження	3250							
Витрачання на придбання: фінансових інвестицій	3255							
необоротних активів	3260							
Виплати за деривативами	3270							
Витрачання на надання позик	3275							
Витрачання на придбання дочірнього підприємства та іншої господарської одиниці	3280							
Інші платежі	3290							
Чистий рух коштів від інвестиційної діяльності	3295							
III. Рух коштів у результаті фінансової діяльності								
Надходження від: Власного капіталу	3300							
Отримання позик	3305							
Надходження від продажу частки в дочірньому підприємстві	3310							
Інші надходження	3340							
Витрачання на: Викуп власних акцій	3345							
Погашення позик	3350							
Сплату дивідендів	3355							
Витрачання на сплату відсотків	3360							
Витрачання на сплату заборгованості з фінансової оренди	3365							
Витрачання на придбання частки в дочірньому підприємстві	3370							
Витрачання на виплати неконтрольованим часткам у дочірніх підприємствах	3375							
Інші платежі	3390							

Закінчення таблиці 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Чистий рух коштів від фінансової діяльності	3395							
Чистий рух грошових коштів за звітний період	3400							
Залишок коштів на початок року	3405							
Вплив зміни валютних курсів на залишок коштів	3410							
Залишок коштів на кінець року	3415							

Таблиця 2.5 - Аналіз руху власного капіталу підприємства

Показники	Зареєстрований капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Неоплачений капітал	Вилучений капітал	Всього
1.Залишок на початок року								
2.Надходження								
3.Використання								
4.Залишок на кінець року								
5.Абсолютна зміна залишків (4-1)								
6.Темп росту (4/1)								
7.Коефіцієнт надходження (2/4)								
8.Коефіцієнт вибуття (3/1)								

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. З якою метою складається фінансова звітність підприємства?
2. Які основні джерела інформації використовуються в процесі фінансового аналізу? Яка інформація про підприємство повинна розкриватися у фінансовій звітності?
3. Охарактеризувати структуру та склад фінансової звітності підприємства.
4. Які інформаційні потреби користувачів забезпечує фінансова звітність підприємства?
5. На основі яких принципів формується фінансова звітність підприємств?
6. Які вимоги застосовуються до фінансової інформації, які міститься у фінансовій звітності?

ТЕМА 3. АНАЛІЗ МАЙНА ПІДПРИЄМСТВА

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинно мати певне майно, яке належить йому на правах власності чи володіння. Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називають активами.

Активи — це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку; це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до збільшення економічних вигод у майбутньому.

Класифікація активів підприємства за основними ознаками:

1. За формою функціонування виділяють:

— *матеріальні активи*, які характеризують активи підприємства, що мають матеріальну форму. Це основні засоби, незавершені капітальні вкладення, устаткування, виробничі запаси сировини та матеріалів, запаси швидкозношуваних предметів (МШП), обсяг незавершеного виробництва, інші види матеріальних активів;

— *нематеріальні активи*, що характеризують активи підприємства, які не мають матеріальної форми, але беруть участь у господарській діяльності та приносять прибуток. До них належать придбання підприємством прав користування окремими природними ресурсами, патентні права на використання винаходів, «ноу-хау» — сукупність технічних, технологічних, управлінських, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, які є предметом інновацій, але не запатентованих, права на виробничі моделі, товарний знак — емблема, рисунок чи символ, торгова марка — право на виняткове використання фірмового найменування юридичної особи, права на використання комп'ютерних програм, «гудвіл» — різниця між ринковою вартістю підприємства як майнового комплексу і його балансовою вартістю, інші аналогічні види майнових цінностей підприємства;

— *фінансові активи*, що характеризують різні фінансові інструменти, які належать підприємству або перебувають у його володінні. Це грошові активи в національній та іноземній валюті, дебіторська заборгованість у всіх її формах, коротко- та довгострокові фінансові вкладення.

2. За характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту активів виділяють:

— *оборотні (поточні) активи*, що характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, які обслуговують поточну виробничо-комерційну операційну діяльність і повністю використовуються впродовж одного виробничо-комерційного циклу. До них відносять такі елементи: виробничі запаси сировини та напівфабрикатів, запаси МШП, обсяг незавершеного виробництва, запаси готової продукції, дебіторську заборгованість, грошові активи в національній та іноземній валюті, короткострокові фінансові вкладення, витрати майбутніх періодів;

— *необоротні активи*, що характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, які багаторазово використовуються в процесі господарської діяльності та переносять на продукцію свою вартість поступово. Це основні засоби, нематеріальні активи, незавершені капітальні вкладення, устаткування, довгострокові фінансові вкладення, інші види необоротних активів.

3. За характером обслуговування окремих видів діяльності розрізняють:

— *операційні активи* — сукупність майнових цінностей, які використовують у виробничо-комерційній (операційній) діяльності підприємства з метою отримання операційного прибутку. До них належать: виробничі основні засоби, нематеріальні активи, що обслуговують операційний процес, оборотні операційні активи за винятком короткострокових фінансових вкладень;

— *інвестиційні* — активи, які характеризують сукупність майнових цінностей підприємства, пов'язаних зі здійсненням його інвестиційної діяльності. Це незавершені капітальні вкладення, устаткування, довго- та короткострокові фінансові вкладення.

4. За характером фінансових джерел формування виділяють:

— *валові активи* — сукупність майнових цінностей (активів) підприємства, які сформовані за рахунок як власного, так і позикового капіталу;

— *чисті активи*, які характеризують вартісну сукупність майнових цінностей підприємства, сформованих винятково за рахунок його власного капіталу.

5. За характером володіння активи поділяють на:

— *власні*;

— *орендовані*.

6. За ступенем ліквідності розрізняють:

— *активи в абсолютно ліквідній формі*, які не потребують реалізації, тобто грошові активи в національній та іноземній валюті;

— *високоліквідні активи* — активи, які можуть бути швидко конвертовані в грошову форму (як правило, на строк до одного місяця) без втрат своєї поточної ринкової вартості з метою своєчасного забезпечення платежів за поточними фінансовими зобов'язаннями. До них відносять короткострокові фінансові вкладення та короткострокову дебіторську заборгованість;

— *середньоліквідні активи* — це всі форми дебіторської заборгованості, крім короткострокової та безнадійної, запаси готової продукції для реалізації;

— *низьколіквідні* — активи, які можуть бути конвертовані в грошову форму без втрат своєї поточної ринкової вартості лише впродовж значного періоду часу (від півроку і більше). Це запаси сировини, напівфабрикатів, запаси МШП, основні засоби, незавершені капітальні вкладення, устаткування, довгострокові фінансові вкладення;

— *неліквідні активи* — такі види активів, які самостійно не можуть бути реалізовані. До них належать безнадійна дебіторська заборгованість, витрати майбутніх періодів, збитки поточних та минулих років.

Практичне завдання. Здійснити оцінку якісного складу майна підприємства (табл.3.1), проаналізувати склад і структуру основних засобів (табл.3.2.), якісний склад та рух основних засобів (табл. 3.3.), здійснити оцінку якісного складу та ефективності використання майна підприємства (табл.. 3.4).

Таблиця 3.1 - Загальна оцінка якісного складу майна підприємства

№ рядка	Показники	20_р	20_р	20_р.	Відхилення (+,-) 20_р. від	
					20_р	20_р
1	Усього майна:					
	у тому числі:					
2	основні засоби					
3	% до майна					
4	оборотні активи					
	% до майна					
	З них:					
5	матеріальні оборотні активи					
6	% до оборотних активів					
a	кошти в розрахунках					
б	% до оборотних активів					
7	грошові кошти та їх еквіваленти					
8	% до оборотних активів					

Таблиця 3.2 - Склад і структура основних засобів підприємства

Статті активу балансу	На початок року		На кінець року		Зміни (+, -)	
	грн..	%	грн..	%	грн..	%
Земельні ділянки						
Будівлі, споруди та передавальні пристрої						
Машини та обладнання						
Транспортні засоби						
Інструменти, прилади, інвентар (меблі)						
Робоча і продуктивна худоба						
Багаторічні насадження						
Інші основні засоби						
Бібліотечні фонди						
Малоцінні необоротні матеріальні активи						
Тимчасові (нетитульні) споруди						
Природні ресурси						
Інвентарна тара						
Предмети прокату						
Інші необоротні матеріальні активи						
Всього		100		100		X

Таблиця 3.3 - Аналіз якісного складу та руху основних засобів (ОЗ)

№ рядка	Показники	20_р	20_р	20_р.	Відхилення (+,-) 20_р.від	
					20_р	20_р
1	Наявність ОЗ на початок року за первісною вартістю, тис.грн.					
2	Надійшло (введено в дію нових ОЗ), тис.грн					
3	Вибуття (ліквідовано ОЗ), тис.грн					
4	Наявність ОЗ на кінець року за первісною вартістю, тис.грн					
5	Річний приріст(+) або зниження (-) ОЗ, тис.грн.					
6	Сума зносу ОЗ, тис.грн.: в) на початок року					
	б) на кінець року					
7	Показники: %					
7.1	- оновлення ОЗ (2/4) *100					
7.2	- вибуття ОЗ (3/1) *100					
7.3	- приросту (приріст / р.1)*100					
7.4	- зносу: на початок року (6а/р.1)*100					
7.5	на кінець року (6б/р.4)*100					
7.6	- придатності: на початок року (1- 7.4)*100					
7.7	на кінець року (1- 7.5)*100					

Таблиця 3.4 - Оцінка якісного складу та ефективності використання майна підприємства

№ ряд ка	Показники	Умови розрахунку	20_р	20_р	20_р.	Відхилення (+,-) 20_р.від	
						20_р	20_р
1	Індекс постійного активу	Ф.№1, р.1095/ Ф.№1,р.1495					
2	Коефіцієнт накопичення зносу	Ф.№1,р.1012/ Ф.№1, р.1011					
3	Коефіцієнт реальної вартості майна	(Ф.№1, р.1010+ р.1101+р.1102) /Ф.№1,р.1300					
4	Коефіцієнт оборотності необоротних активів	Ф.№2,р.2000/ Ф.№1, р.1095					
5	Фондовіддача	Ф. № 2, р. 2000 / Ф. № 1, р. 1010					
6	Фондомісткість	Ф. № 1, р. 1010/ Ф. № 2, р. 2000					

Закінчення таблиці 3.4

7	Рентабельність необоротних активів	Ф.№2,р.2350/ Ф.№1,р.1095					
8	Рентабельність реальної вартості майна	Ф.№2р.2350/(Ф.№1, р.1010+р.1101+р.1102)					
9	Рентабельність основних засобів	Ф.№2,р.2350/ Ф.№1,р.1010					

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Пояснити економічну сутність і структуру майна підприємства.
2. Як здійснюється вертикальний та горизонтальний аналіз балансу підприємства?
3. Які основні напрямки, завдання та інформаційне забезпечення аналізу необоротних активів?
4. Які основні показники оцінки майнового стану підприємства Ви знаєте?
5. Як здійснюється аналіз виробничого потенціалу підприємства?
6. Як здійснюється факторний аналіз фондівдачі основних засобів?
7. Який зміст, завдання та основні напрямки аналізу оборотних коштів?
8. Як визначити наявність власних оборотних коштів підприємства?
9. Пояснити сутність, цілі, основні завдання та напрямки аналізу виробничих запасів.
10. Які основні завдання та методологія здійснення аналізу дебіторської заборгованості?
11. Як здійснюється аналіз ефективності використання майна підприємства?

ТЕМА 4. АНАЛІЗ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Оборотні активи — це сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговує господарський процес і повністю використовується протягом одного операційного (виробничо-комерційного) циклу. У практиці бухгалтерського обліку до них відносять майнові цінності (активи) всіх видів зі строком використання менше від одного року або операційного циклу, якщо він перевищує рік.

Термін «оборотні активи» в економічній теорії має кілька синонімів (оборотні кошти, оборотний капітал, робочий капітал), однак незважаючи на різноманітність термінів, економічна суть цього поняття трактується у вітчизняній та зарубіжній літературі однаково.

Аналіз оборотних активів здійснюють з метою забезпечення такої організації, щоб забезпечити ефективність їх використання. Зазначений аналіз здійснюють за такими напрямками:

- аналіз складу та структури оборотних активів;
- оцінка оптимальності визначеної потреби підприємства в оборотних активах;

- аналіз джерел формування оборотних активів;
- оцінка маневрування оборотними активами;
- аналіз оборотності оборотних активів за звітний період;
- аналіз виробничих запасів і дебіторської заборгованості;
- аналіз грошових коштів на підприємстві;
- аналіз збереження та ефективного використання оборотних активів.

Оборотні активи класифікують за низкою ознак:

1. За фінансовими особливостями формування оборотні активи підприємства поділяють на:

Валові оборотні активи (або валовий оборотний капітал) — це увесь їх обсяг незалежно від джерел фінансування.

Чисті оборотні активи (або чистий робочий капітал) — це різниця між валовою сумою активів та загальною сумою поточних (короткострокових) пасивів підприємства. Чистий оборотний капітал являє собою власні оборотні активи. У нормальних умовах функціонування суб'єктів господарювання величина поточних активів вища від поточних зобов'язань, тобто сума оборотних активів перевищує кредиторську заборгованість.

2. За належністю оборотні активи поділяють на:

Власні оборотні активи характеризують ту їх частину, яка сформована за рахунок власного капіталу підприємства, до якого згідно з нормативною базою України умовно відносять так звані «стійкі пасиви».

Власні оборотні активи приватизованих підприємств перебувають у повному їх розпорядженні, тобто підприємства мають право їх продавати, передавати іншим суб'єктам господарювання, громадянам, здавати в оренду тощо.

Позикові (залучені) оборотні активи характеризують ту їх частину, яка сформована за рахунок залученого підприємством товарного або фінансового кредиту як на довго-, так і на короткостроковій основі.

3. Класифікація за окремими видами оснований на міжнародних стандартах бухгалтерського обліку (GAAP) та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні».

4. За рівнем ліквідності всі види оборотних активів поділяють за критерієм швидкості їх перетворення на гроші з метою забезпечення платоспроможності підприємства. У загальному їх складі виділяють:

абсолютно ліквідні активи, або оборотні активи у формі готових засобів платежу (гроші в касі та на поточних рахунках у банку);

швидколіквідні оборотні активи, до яких відносять усі форми дебіторської заборгованості на користь підприємства, крім безнадійної;

низьколіквідні оборотні активи, до яких належать запаси товарно-матеріальних цінностей у різних формах.

5. За формами функціонування у конкретному періоді часу оборотні активи поділяють на матеріальні та фінансові.

До *матеріальних* відносять оборотні активи у формі запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів, незавершеного виробництва та готової продукції.

До *фінансових* належать оборотні активи у формі грошових коштів, короткострокових фінансових інвестицій та дебіторської заборгованості.

6. За рівнем варіабельності розміру оборотні активи поділяють на;

Постійними оборотними активами вважають такі, що постійно перебувають у розпорядженні підприємства (протягом часу, що розглядається), визначають мінімальну потребу в них, що забезпечує господарську діяльність, є основою постійного оборотного капіталу. При виникненні додаткової потреби в коштах утворюється змінний (тимчасовий) оборотний капітал.

Тимчасовими оборотними активами називають такі, обсяг яких коливається відповідно до сезонних потреб виробництва та реалізації продукції або до циклічних змін кон'юнктури ринку. У певні періоди часу тимчасові оборотні активи набувають нульового значення.

Отже, на основі проведеного аналізу забезпечують ефективне управління оборотним капіталом. Воно визначається низкою чинників: обсягом і складом поточних активів, їх ліквідністю, співвідношенням власних і позикових джерел покриття поточних активів, величиною чистого оборотного капіталу, співвідношенням постійного і змінного капіталу та ін.

Неврегульованість розміщення оборотних активів і джерел їх формування обумовили пропозиції з удосконалення алгоритму розрахунку власних оборотних коштів (ВОК) щодо повноти їх урахування. Можна виділити такі методичні підходи:

1. метод „знизу” балансу: $ВОК = \text{оборотні активи} - \text{поточні зобов'язання}$
2. метод „зверху” балансу: $ВОК = (\text{власний капітал} + \text{довгострокові зобов'язання і забезпечення}) - \text{необоротні активи}$.

Практичне завдання. За даними балансу розрахувати величину робочого капіталу двома способами (табл. 4.1 і 4.2.), проаналізувати склад і структуру оборотних активів, запасів і джерел їх формування (табл. 4.3, 4.4, 4.5), дебіторської заборгованості (табл. 4.6, 4.7), визначити показники ефективності використання та якісного складу дебіторської заборгованості (табл. 4.8.), здійснити розрахунок впливу факторів на зміну рівня дебіторської заборгованості (табл. 2.9)

Таблиця 4.1 - Розрахунок величини робочого капіталу методом „зверху” балансу

Показники	На початок року	На кінець року	Зміни (+,-)
1. Власний капітал			
2. Довгострокові зобов'язання і забезпечення			
3. Необоротні активи			
5. Робочий капітал (ряд.1 + ряд.2 – ряд.3)			

Таблиця 4.2 - Розрахунок величини робочого капіталу методом „знизу” балансу

Показники	На початок року	На кінець року	Зміни (+,-)
1.Оборотні активи			
2.Поточні зобов'язання			
3.Робочий капітал (ряд.1 - ряд.2)			

Таблиця 4.3 - Склад і структура оборотних активів підприємства

Статті активу балансу	Код рядка	На початок року		На кінець року		Зміни (+, -)	
		грн..	%	грн..	%	грн..	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Запаси	1100						
Виробничі запаси	1101						
Незавершене виробництво	1102						
Готова продукція	1103						
Товари	1104						
Векселі одержані	1120						
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125						
Дебіторська заборгованість за рахунками:							
за виданими авансами	1130						
з бюджетом	1135						
у тому числі з податку на прибуток	1136						
з нарахованих доходів	1140						
із внутрішніх розрахунків	1145						
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155						
Поточні фінансові інвестиції	1160						
Грошові кошти та їх еквіваленти:	1165						
Готівка	1166						
Рахунки в банках	1167						
Витрати майбутніх періодів	1170						
Інші оборотні активи	1190						
Усього за розділом II	1195						

Таблиця 4.4 - Склад і структура джерел фінансування оборотних активів підприємства

Статті активу балансу	Код рядка	На початок року		На кінець року		Зміни (+, -)	
		грн..	%	грн..	%	грн..	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний (робочий) капітал							
Короткострокові кредити банків	1600						
Векселі видані	1605						
Поточна кредиторська заборгованість: за довгостроковими зобов'язаннями	1610						
за товари, роботи, послуги	1615						
за розрахунками з бюджетом	1620						
за у тому числі з податку на прибуток	1621						
за розрахунками зі страхування	1625						
за розрахунками з оплати праці	1630						
за одержаними авансами	1635						
за розрахунками з учасниками	1640						
із внутрішніх розрахунків	1645						
за страховою діяльністю	1650						
Поточні забезпечення	1660						
Доходи майбутніх періодів	1665						
Інші поточні зобов'язання	1690						
Всього							

Таблиця 4.5 - Склад та структура запасів підприємства

Найменування показника	Код рядка	20__р	20__р	20__р	Відхилення (+,-)		Відхилення у % до	
					20__р	20__р	20__р	20__р
1	2	3	4	5	6=4-3	7=5-4	8=4/3	9=5/4
Сировина і матеріали								
Купівельні напівфабрикати та комплектуючі вироби								
Паливо								
Тара і тарні матеріали								
Будівельні матеріали								
Запасні частини								
Матеріали сільськогосподарського призначення								
Тварини на вирощуванні та відгодівлі								
Малоцінні та швидкозношувані предмети								
Незавершене виробництво	1102							
Готова продукція	1103							
Товари	1104							
Всього								

Таблиця 4.6 - Склад та структура дебіторської заборгованості за терміном повернення

Найменування показника	Код рядка	20__р	20__р	20__р	Відхилення (+,-)		Відхилення у % до	
					20__р	20__р	20__р	20__р
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125							
до 3 місяців								
від 3 до 6 місяців								
від 6 до 12 місяців								
Разом								
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155							
до 3 місяців								
від 3 до 6 місяців								
від 6 до 12 місяців								
Разом								
Всього								

Таблиця 4.7 - Склад і структура дебіторської заборгованості підприємства

Статті активу балансу	Код рядка	На початок року		На кінець року		Зміни (+, -)	
		грн..	%	грн..	%	грн..	%
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040						
Векселі одержані	1120						
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги:	1125						
Дебіторська заборгованість за розрахунками:	1130						
за виданими авансами							
з бюджетом	1135						
у тому числі з податку на прибуток	1136						
з нарахованих доходів	1140						
із внутрішніх розрахунків	1145						
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155						
Разом дебіторської заборгованості			100,0		100,0		0,00

Таблиця 4.8 - Показники ефективності використання та якісного складу дебіторської заборгованості

№ з/п	Показники	Умови розрахунку	20_р	20_р	20_р.	Відхилення (+,-) 20__р. від	
						20_р	20_р
1	Оборотність дебіторської заборгованості	Ф.№2, р.2000/ (Ф.№1,р.1040 + (р.1120-р.1155))					
2	Тривалість обороту дебіторської заборгованості	365(360)/п.1					
3	Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості	(Ф.№1,р.1040 + (р.1120-р.1155)/ (Ф.№1,(р.1605 - р.1650, р.1690))					
4	Питома вага дебіторської заборгованості в оборотних активах	(Ф.№1,(р. (р.1120-р.1155)/ Ф.№1,р.1195					
6	Співвідношення темпів зміни дебіторської та кредиторської заборгованості	Ф.№1,зміна (р.1120-р.1155)/ Ф.№1,зміна ,(р.1605 - р.1650, р.1690)					
7	Співвідношення темпів зміни ДЗ та виручки від реалізації	Ф.№1,зміна (р.1120 -р.1155)/ Ф.№2,зміна р.2000					

Таблиця 4.9 – Розрахунок впливу факторів на зміну показників оборотності дебіторської заборгованості

№	Показник	Умови розрахунку	20__р	20__р	20__р	Відхилення (+,-)	
			Варіанти			20__р	20__р
			а	б	в		
1	Дебіторська заборгованість, тис. грн.	Ф№1, р.1120 ÷ 1155					
2	Чистий дохід, тис. грн..	Ф№2, р.2000					
3	Коефіцієнти: - оборотності дебіторської заборгованості	р.2/р.1					
4	- тривалості одного обороту обігових коштів, днів	365(360) / р.3					
5	Умовні результативні показники: - оборотності обігових коштів	р.2 баз. року/ р.1 звіт .року					
6	- тривалості одного обороту обігових коштів, днів	365(360) / р.5					
7	Відхилення коефіцієнта оборотності (+,-) за рахунок зміни:						
	а)середньорічної вартості обігових коштів	р.5а(б) – р.3а(б)					
	б)чистого доходу	р.3в – р.5а(б)					
8	Відхилення тривалості одного обороту (днів) за рахунок зміни:						
	а)середньорічної вартості обігових коштів	р.6а(б) – р.4а(б)					
	б)чистого доходу	р.4в – р.6а(б)					

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Що уявляє собою оборотний капітал підприємства?
2. Які основні ознаки оборотного капіталу підприємства?
3. Що являється основною інформаційною базою для аналізу оборотного капіталу?
4. За якими ознаками у зарубіжній та вітчизняній практиці класифікують оборотні активи?
5. Які основні показники оцінки стану й ефективності використання активів підприємства Ви знаєте?

6. Які основні причини нестачі (браку) власних оборотних коштів можуть бути на підприємстві?
7. Які причини появи надлишку власних оборотних коштів на підприємстві?
8. В чому полягають суть та відмінності абсолютного й відносного вивільнення оборотних коштів на підприємстві?
9. Які існують джерела формування оборотних коштів підприємства?
10. Пояснити сутність стратегій фінансування оборотних активів: ідеальну, агресивну, консервативну, компромісну.

ТЕМА 5. АНАЛІЗ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах господарювання структура джерел формування майна є тим чинником, який має безпосередній вплив на фінансовий стан підприємства — його платоспроможність і ліквідність, величину доходу, рентабельність діяльності.

Головна мета аналізу джерел формування майна полягає не тільки в тому, щоб установити й оцінити структуру та динаміку джерел коштів і напрямів його розміщення, а й у тому, щоб оцінити ступінь впливу на фінансовий стан підприємства додатково залученого капіталу.

З погляду підприємства *капітал* є сумою вартісної оцінки його майна та коштів, які використовуються в процесі господарської діяльності.

Весь витрачений капітал поділяють на дві частини: постійний і змінний.

Постійний — це та частина капіталу, яка перетворюється в засоби виробництва і в процесі виробництва не змінює своєї величини.

Змінний — це та частина капіталу, яка витрачається на купівлю робочої сили і в процесі виробництва змінює свою величину (зростає).

Власний капітал підприємства визначається вартістю його чистих активів, яку розраховують як різницю між вартістю майна підприємства та його зобов'язаннями. Власний капітал складається зі статутного, додаткового та резервного капіталу, нерозподіленого прибутку.

Позиковий капітал — це частка вартості майна підприємства, сформованого за рахунок зобов'язань, які в майбутньому мають бути погашені. До складу позикового капіталу входять довго- та короткострокові зобов'язання.

Власний капітал складається з двох складових: інвестованого капіталу, тобто капіталу, вкладеного власниками в підприємство, та накопиченого, тобто створеного на підприємстві крім того, що був спочатку авансований власниками.

Інвестований капітал включає номінальну вартість простих та привілейованих акцій, а також додатково сплачений (понад номінальну вартість акцій) капітал. Перша складова інвестованого капіталу відображена в балансі підприємства статутним капіталом, друга — додатковим капіталом (у частині отриманого емісійного доходу).

Накопичений капітал знаходить своє відображення у вигляді статей, які виникають у результаті розподілу чистого прибутку (резервний капітал, нерозподілений прибуток, фонд накопичення).

До *довгострокових зобов'язань* належать усі форми функціонуючого на підприємстві позикового капіталу зі строком його використання більше від одного року.

До *короткострокових зобов'язань* відносять усі форми залученого на позиковій основі капіталу зі строком його використання до одного року.

Основні відмінності між власним і позиковим капіталом визначаються такими критеріями:

- пріоритетністю прав;
- механізмом нарахування виплат;
- характером зворотного грошового потоку;
- ступенем визначеності отримання грошової суми;
- датою одержання грошових сум.

Практичне завдання. Проаналізувати склад і структуру власного та залученого капіталу (табл. 5.1, 5.2), кредиторської заборгованості (табл.5.3), розрахувати показники структури капіталу (табл..5.4).

Таблиця 5.1 - Склад і структура власного капіталу підприємства

Джерела	На початок року		На кінець року		Зміни (+,-)	
	грн.	%	грн.	%	грн.	%
Статутний капітал						
Пайовий капітал						
Додатковий вкладений капітал						
Інший додатковий капітал						
Резервний капітал						
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)						
Неоплачений капітал						
Вилучений капітал						
Всього		100,0		100,0		X

Таблиця 5.2 - Склад і структура залученого капіталу підприємства

Джерела	На початок року		На кінець року		Зміни (+,-)	
	грн	%	грн	%	грн	%
Забезпечення наступних витрат і платежів						
Довгострокові зобов'язання						
Поточні зобов'язання, із них:						
Короткострокові кредити банків						
Поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями						
Векселі видані						
Кредиторська заборгованість						
Інші поточні зобов'язання						
Всього		100,0		100,0		X

Таблиця 5.3 - Склад і структура кредиторської заборгованості підприємства

Джерела	На початок року		На кінець року		Зміни (+,-)	
	грн.	%	грн..	%	грн.	%
Векселі видані						
Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги						
Поточні зобов'язання за розрахунками:						
З одержаних авансів						
З бюджетом						
З позабюджетних платежів						
Зі страхування						
З оплати праці						
Інші поточні зобов'язання						
Всього		100,0		100,0		X

Таблиця 5.4 - Показники структури капіталу підприємства

№ з/п	Показник	Умови розрахунку	20_р	20_р	20_р	Відхилення (+,-)	
						20_р	20_р
1	Коефіцієнт структури довгострокових вкладень	Ф.№1,р.1595/ Ф.№1,р.1095					
2	Співвідношення необоротних активів та власного капіталу	Ф.№1,р.1095/ Ф.№1,р.1495					
3	Співвідношення поточних пасивів і власного капіталу	Ф.№1,р.1695/ Ф.№1,р.1495					
4	Коефіцієнт залежності робочого капіталу	Ф.№1,р.1595/(Ф. №1, р.1195 - .1695)					
5	Співвідношення робочого капіталу та оборотних активів	(Ф.№1,р.1195 - р.1695)/ (Ф.№1 р. 1195)					
6	Коефіцієнт ліквідності робочого капіталу	(Ф.№1,р.1165)/ (Ф.№1, р.1195 - р.1695)					
7	Співвідношення оборотних та необоротних активів	(Ф.№1,р.1195)/ (Ф.№1,р.1095)					
8	Питома вага запасів в оборотних активах	(Ф.№1,р.1100)/ (Ф.№1,р.1195)					
9	Коефіцієнт структури залученого капіталу	(Ф.№1,р.1595)/(Ф. №1, р.1595+ р.1695)					

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Яка мета аналізу джерел формування майна підприємства?
2. Які складові власного капіталу Ви знаєте?
3. Які види позикового капіталу підприємства Ви знаєте?
4. Які основні відмінності між власним та позиковим капіталом?
5. Які фактори впливають на співвідношення власних і залучених коштів?
6. В чому полягає сутність фінансового леверіджу?
7. Який вплив здійснює структура активів і пасивів підприємства на рентабельність капіталу?
8. Які основні показники характеризують структуру капіталу?
9. Як визначити середньозважену вартість капіталу підприємства?
10. Які показники характеризують ефективність використання капіталу підприємства?
11. В чому полягає сутність факторного аналізу рентабельності власного капіталу?
12. Які існують підходи до визначення вартості власного капіталу підприємства?
13. Пояснити модель ефекту фінансового важеля.

ТЕМА 6. АНАЛІЗ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Грошовий потік являє собою сукупність розподілених у часі надходжень і виплат грошових коштів, що генеруються господарською діяльністю підприємства

Для підприємств, які функціонують у ринкових умовах, здійснення безперервного руху грошових коштів стає головним завданням, успішне вирішення якого зможе забезпечити функціонування основної діяльності, погашення зобов'язань та реалізацію питань соціальної програми розвитку підприємництва. Аналіз руху потоків грошових коштів дає змогу вивчити їх динаміку, визначити суму перевищення надходжень над виплатами і, отже, зробити висновок про можливість внутрішнього фінансування.

Основна мета та завдання аналізу грошових потоків:

- виявити рівень достатності коштів, необхідних для нормального функціонування підприємства;
- визначити ефективність та інтенсивність їх використання в ході операційної, інвестиційної та фінансової діяльності;
- вивчити фактори і спрогнозувати збалансованість та синхронізацію припливу та відпливу коштів за обсягом і часом для забезпечення поточної і перспективної платоспроможності підприємства.

Розрізняють різні види грошових потоків залежно від тих чи інших аналітичних потреб: в розрізі видів діяльності; для потреб аналізу кредитоспроможності; за масштабом обслуговування господарського процесу; за методом визначення об'єму; за рівнем достатності обсягу; за безперервністю формування; за напрямом руху грошових коштів та інші.

Система ефективного управління грошовими коштами передбачає виділення трьох блоків аналітичних процедур:

1. Розрахунок тривалості фінансового циклу;
2. Аналіз руху грошових коштів;
3. Оцінка оптимального рівня грошових коштів.

Тривалість фінансового циклу характеризує середню тривалість між відпливом грошових коштів у зв'язку зі здійсненням поточної виробничої діяльності та їх припливом як результатом виробничо-господарської діяльності.

Горизонтальний аналіз грошових потоків – визначення динаміки обсягу формування позитивного, від'ємного і чистого грошового потоку (ЧГП) підприємства в розрізі окремих джерел, розрахунок темпів їх зростання і приросту, визначення тенденції зміни їхнього обсягу.

Вертикальний (структурний) аналіз позитивного, від'ємного і чистого грошового потоків проводиться: за видами господарської діяльності, за окремими внутрішніми підрозділами, за окремими джерелами надходження і напрямками витрачання коштів. При цьому визначають роль і місце чистого прибутку у формуванні ЧГП, виявляють ступінь достатності амортизаційних відрахувань для відтворення основних засобів і нематеріальних активів.

Для вивчення факторів формування позитивного, від'ємного і чистого грошового потоків рекомендується використовувати прямий та непрямий методи. Різниця між прямим та непрямим методами полягає у різній послідовності процедур визначення величини потоку грошових потоків у результаті поточної діяльності.

Метод прямого розрахунку використовується у внутрішньому аналізі. Сутність його полягає у прямому зіставленні надходження (припливу) грошових коштів з їх витрачанням (відпливом).

У разі застосування прямого методу рух коштів від операційної діяльності визначається в наступній послідовності:

- 1) визначення суми надходжень від покупців;
- 2) визначення суми інших надходжень від операційної діяльності;
- 3) визначення суми платежів постачальникам;
- 4) визначення суми сплачених операційних витрат;
- 5) визначення суми сплачених процентів;
- 6) визначення суми сплачених податків з обороту;
- 7) визначення суми сплачених податків на прибуток.

Непрямий метод кращий з аналітичного погляду, тому що дає змогу пояснити розбіжності між фінансовими результатами і вільними залишками готівки. Розрахунок чистого грошового потоку за непрямим методом здійснюють шляхом відповідного коригування чистого прибутку на суму змін у запасах, дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості, короткострокових фінансових вкладень та інших статей активу, що належать до поточної діяльності.

Практичне завдання. Використовуючи дані „Звіту про рух грошових коштів” по підприємству, узагальнити рух грошових потоків за видами діяльності

(табл..6.1), розрахувати мінімальний необхідний залишок грошових коштів (табл..6.2) та проаналізувати ефективність використання грошових коштів (табл..6.3).

Таблиця 6.1 - Узагальнення руху грошових потоків за видами діяльності

Показники	Грошовий потік		У т.ч. за видами діяльності					
			Операційна		Інвестиційна		Фінансова	
	сума, тис.грн	питома вага,%	сума, тис.грн	питома вага,%	сума, тис.грн	питома вага,%	сума, тис.грн	питома вага,%
Залишок грошових коштів на поточному рахунку								
Надійшло грошових коштів								
Вибуло грошових коштів								
Позитивний рух грошових потоків								
Негативний рух грошових потоків								
Чистий рух грошових потоків								
Залишок грошових коштів на кінець року								

Таблиця 6.2 - Розрахунок мінімально необхідної суми грошей на наступний рік

№	Показники	Сума, тис. грн..
1	Операційні витрати (витрати на покупку товарів і сировини, заробітної плати, процентів і дивідендів)	
2	Обсяг реалізації продукції за мінусом ПДВ та АЗ	
3	Середні залишки грошових коштів та дебіторської заборгованості	
4	Обертання грошових коштів, разів (ряд.2: ряд.3)	
5	Мінімально необхідна сума грошей (ряд.1:ряд.4)	

Таблиця 6.3 - Показники оцінки руху грошових коштів

№	Показник	Формула розрахунку	20__р.	20__р.	20__р.	Відхилення (+,-) 20__р. від	
						20__р.	20__р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Рентабельність залишку грошових коштів	Ф.№2 р.№2350 або р.№2355)/Ф. №1, р.1165					

Закінчення таблиці 6.3.

1	2	3	4	5	6	7	8
2	Рентабельність витрачених грошових коштів	Ф.№2 р.№2350 або р.№2355)/ Ф.№3, колонка 3					
3	Рентабельність оптимальних грошових коштів	Ф.№2 р.№2350 або р.№2355)/ Ф.№3, колонка 3					
4	Рентабельність чистого грошового потоку	Ф.№2 р.№2350 або р.№2355/ Ф.№3, р.3400					
5	Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	Ф.№3 ,р.3400/ Ф.№3, (р.3550+р.33350+р.3355)					
6	Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	(Ф.№3, р.3400+Ф.№2, р.260- Ф.№3 (р.430-р.410))/ Ф.№3, колонка 4					
7	Коефіцієнт ефективності грошового потоку	Ф.№3, р.3400/Ф.№3, колонка 3					
8	Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	Ф.№3, (р.3400- р.3355)/Ф.№3, збільшення по (р.3350 + р.3410)					

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Розкрийте сутність і види грошових потоків, що використовуються в діяльності підприємств.
2. Яка головна мета аналізу руху грошових коштів?
3. Які є джерела інформації для оцінки руху грошових коштів підприємства?
4. Які існують методи оцінки руху грошових коштів?
5. В чому полягає відмінність використання прямого та непрямого методів оцінки руху грошових коштів?
6. Як визначити грошові потоки від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства?
7. Як визначити чистий грошовий потік по підприємству в цілому?
8. Як визначити тривалість фінансового циклу та фактори, що на нього впливають?
9. Які основні причини розбіжності між величиною грошових коштів і сумою отриманого прибутку?
10. Які аналітичні показники використовуються для оцінки достатності грошових коштів підприємства?
11. Які групи показників використовуються для аналізу грошових потоків підприємства?
12. В чому полягають переваги прямого та непрямого методів оцінки руху грошових коштів?

ТЕМА 7. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Платоспроможність підприємства характеризується його можливістю і здатністю своєчасно й повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також державою.

Поточна платоспроможність характеризує поточний стан розрахунків на підприємстві та аналізується на основі даних про його фінансові потоки: приток грошових коштів має забезпечити покриття поточних зобов'язань господарюючого суб'єкта. При дослідженні **поточної платоспроможності** порівнюються суми платіжних засобів підприємства зі строковими зобов'язаннями. До суми платіжних засобів відносять грошові кошти, короткострокові цінні папери та частину дебіторської заборгованості, щодо якої є впевненість у надходженні. До строкових зобов'язань доцільно включати поточні пасиви: короткострокові кредити банків, кредиторську заборгованість за товари, роботи, послуги бюджету тощо. Перевищення платіжних засобів над строковими зобов'язаннями свідчить про платоспроможність підприємства.

Перспективна платоспроможність визначає можливість підприємства у майбутньому розраховуватися за своїми короткостроковими боргами і досліджується переважно за допомогою показників ліквідності.

У практиці фінансового аналізу використовують групу показників платоспроможності, які розраховують як відношення надходжень і платежів. Такі показники можуть застосовуватися як до грошових потоків від певних видів діяльності, так і до грошових потоків підприємства в цілому. Коефіцієнт платоспроможності розраховується як відношення грошових надходжень за період до грошових витрат. Визначення цього коефіцієнта потрібне для того, щоб показати, наскільки в разі несприятливих умов можуть бути скорочені надходження грошових коштів без загрози необхідним платежам.

Очевидно, що значення коефіцієнта платоспроможності має бути більшим за одиницю. У противному разі можна говорити про те, що поточних надходжень недостатньо для здійснення поточних платежів і підприємство здійснює їх за рахунок залишку грошових коштів на початок періоду.

Ліквідність балансу виражається в ступені покриття боргових зобов'язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошову готівку відповідає строку погашення платіжних зобов'язань.

У залежності від ступеня ліквідності, тобто швидкості перетворення в грошові кошти, активи підприємства розділяються на наступні групи.

A1. Найбільш ліквідні активи. До них відносяться всі статті грошових коштів підприємства і поточних фінансових інвестицій (ряд.1165 - 1167).

A2. Швидко реалізовані активи. До цієї групи активів відносяться активи, для перетворення яких у грошову форму потрібний більш тривалий час: готова продукція, товари, дебіторська заборгованість, векселі отримані (ряд.1120,1125 – 1155, 1160).

A3. Повільно реалізовані активи. Набагато більший термін знадобиться для

перетворення виробничих запасів і витрат у незавершеному виробництві в готову продукцію, а потім у грошові кошти. Крім того, до цієї групи активів відносяться витрати майбутніх періодів, а також оборотні активи, що не ввійшли в перші дві групи (ряд.1100, 1170).

А4. Важко реалізовані активи. До цієї групи відносяться необоротні активи підприємства, вартість яких відображена в першому розділі активу балансу (ряд.1195).

Пасиви балансу групуються по ступені настання терміну їхньої оплати.

Використовуючи цей критерій, зобов'язання підприємства можна згрупувати в такий спосіб:

П1.Найбільш термінові зобов'язання. До них прийнято відносити кредиторську заборгованість по придбаних товарах, роботах, послугах (ряд.1605, 1610, 1615,1620,1630).

П2.Короткострокові пасиви. До цієї групи відносяться короткострокові позикові кошти, поточні зобов'язання по розрахунках та інші поточні зобов'язання (ряд.1600).

П3.Довгострокові пасиви. Ця група пасивів представлена довгостроковими зобов'язаннями підприємства (ряд.1595).

П4.Постійні (стійкі) пасиви – це статті першого розділу пасиву балансу – власний капітал(ряд.1495).

Для визначення ліквідності балансу необхідно зіставити підсумки приведених груп по активах і по пасивах. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо дотримуються наступні нерівності:

$$A1 \geq П1; A2 \geq П2; A3 \geq П3; A4 \leq П4.$$

Ліквідність підприємства характеризує наявність у нього оборотних коштів у розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань навіть з порушенням строків погашення, які передбачені контрактом. Ліквідність підприємства - це більш загальне поняття, ніж ліквідність балансу. Ліквідність балансу передбачає пошук платіжних засобів тільки за рахунок внутрішніх джерел (реалізації активів). Але підприємство може залучити позикові кошти зі сторони, якщо у нього є відповідний імідж у діловому світі і достатньо високий рівень інвестиційної привабливості.

З метою оцінки ліквідності підприємства визначають **коефіцієнти ліквідності**:

— абсолютний коефіцієнт ліквідності - показує яка частина поточних зобов'язань може бути погашена за рахунок грошових коштів і поточних фінансових інвестицій. Нормативне (оптимальне) значення 0,2 - 0,35;

— коефіцієнт швидкої ліквідності - показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена за рахунок повернення дебіторської заборгованості, грошових коштів і поточних фінансових інвестицій. Нормативне значення 0,7-0,8, при цьому необхідно визначити співвідношення грошей і дебіторської заборгованості в загальній сумі ліквідних активів;

— коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) - показує, яку суму поточних зобов'язань підприємство може погасити всіма оборотними активами, характеризує достатність оборотних активів підприємства для погашення своїх

боргів. Розраховується як відношення суми усіх ліквідних поточних активів підприємства до суми поточних зобов'язань. Його оптимальне значення 2,0-2,5.

Діяльність підприємств у ринкових умовах супроводжується ризиком банкрутства, тому при оцінці фінансової стійкості господарств доцільно вивчати методи прогнозування та оцінки імовірності банкрутства.

Банкрутство - це визначена господарським судом неплатоспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів, не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. Таким чином, головним критерієм для визначення підприємства банкрутом є його неплатоспроможність вчасно розрахуватися за своїми зобов'язаннями.

Під неплатоспроможністю розуміється неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати грошові зобов'язання перед кредиторами після настання встановленого терміну їх сплати, у тому числі щодо заробітної плати, а також виконувати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через поновлення платоспроможності.

Боржник — це суб'єкт підприємницької діяльності, неспроможний виконати свої грошові зобов'язання перед кредиторами, у тому числі зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), протягом трьох місяців після настання встановленого терміну сплати.

З метою визначення ознак неплатоспроможності розраховують такі показники:

- рівень платоспроможності;
- коефіцієнт забезпеченості власними коштами;
- коефіцієнт покриття.

Рівень платоспроможності розраховується як різниця між грошовими коштами та іншими платіжними коштами і поточними зобов'язаннями.

З метою своєчасного виявлення тенденції формування незадовільної структури балансу у прибутково працюючих суб'єктів господарювання проводиться розрахунок **коефіцієнта Бівера**:

$$Кб = \frac{ЧП + А}{ДЗ + ПЗ}$$

де ЧП – чистий прибуток, А – Амортизація, ДЗ – довгострокові зобов'язання, ПЗ – поточні зобов'язання.

Ознакою формування незадовільної структури балансу є таке фінансове становище підприємства, при якому протягом тривалого часу (1 - 2 роки) коефіцієнт Бівера не перевищує 0,2, а також відбувається скорочення частки прибутку, яка спрямовується на розвиток підприємства.

Крім даної методики оцінки імовірності банкрутства є й інші, а саме:

- тестове прогнозування банкрутства;
- суб'єктивні критерії прогнозування банкрутства.

Основоположником тестових показників прогнозування банкрутства є американський економіст **Е.Альтман**, який у 60-70-х роках розробив і

запропонував декілька тестових моделей для визначення імовірності банкрутства. Найбільш простою серед них є **двохфакторна модель**:

$$K = -0,3877 - 1,074K_1 + 0,058K_2,$$

де K_1 – коефіцієнт покриття; K_2 – коефіцієнт фінансової залежності.

Більш точні розрахунки імовірності банкрутства підприємства можна отримати при використанні **п'яти факторної моделі Альтмана**:

$$Z = 1,2K_1 + 1,4K_2 + 3,3K_3 + 0,6K_4 + 0,99K_5,$$

де K_1 - питома вага оборотних активів в їх загальній величині; K_2 - рентабельність активів; K_3 - рентабельність активів розрахована через використання величини чистого прибутку; K_4 - коефіцієнт покриття за ринковою вартістю власного капіталу; K_5 - рентабельності активів, розрахована через використання обсягу реалізації.

Виходячи з отриманої величини Z , Е.Альтман встановив такі можливі ситуації імовірності банкрутства:

- до 1,8 - дуже висока;
- від 1,81 до 2,70 - висока;
- від 2,71 до 2,99 - можлива;
- від 3,0 - дуже низька.

У вітчизняній практиці з метою прогнозування платоспроможності підприємства розраховують **коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності**.

$$K_{\text{в.в}} = \frac{K_{\text{п.л}}^{\text{п.п}} + \frac{6(3)}{T}(K_{\text{п.л}}^{\text{к.п}} - K_{\text{п.л}}^{\text{п.п}})}{K_{\text{п.л}}^{\text{н}}},$$

де $K_{\text{п.л}}^{\text{п.п}}$, $K_{\text{п.л}}^{\text{к.п}}$ — фактичний коефіцієнт поточної ліквідності відповідно на початок і кінець періоду; $K_{\text{п.л}}^{\text{н}}$ — нормативний рівень коефіцієнта поточної ліквідності; T — тривалість звітного періоду, міс.;

6(3) — період відновлення (втрати) платоспроможності, міс.; за період відновлення платоспроможності прийнято 6 міс., період втрати — 3 міс.

Якщо значення показника $K_{\text{в.в}}$ не менше за 1, підприємство протягом 6 міс. спроможне вийти на нормативний рівень коефіцієнта поточної ліквідності та відновити свою платоспроможність. Якщо $K_{\text{в.в}} < 1$, то підприємство швидше за все не матиме такої можливості.

Практичне завдання. Здійснити аналіз ліквідності балансу підприємства (табл. 7.1), проаналізувати платоспроможність підприємства (табл. 7.2), його ліквідність (табл. 7.3), показники рівня неплатоспроможності (табл. 7.4), розрахувати індекс Альтмана (7.5).

Таблиця 7.1 – Аналіз ліквідності балансу підприємства

Актив	20__ р	20__ р	20__ р	Пасив	20__ р	20__ р	20__ р	Платіжний надлишок або нестача (+;-)		
								20__ р	20__ р	20__ р
1. Найбільш ліквідні активи (A ₁)				1. Найбільш строкові зобов'язання (П ₁)						
2. Швидко реалізовані активи (A ₂)				2. Короткострокові пасиви (П ₂)						
3. Повільно реалізовані активи (A ₃)				3. Довгострокові пасиви (П ₃)						
4. Важко реалізовані активи (A ₄)				4. Постійні пасиви (П ₄)						
Баланс				Баланс						

Таблиця 7.2 – Оцінка рівня платоспроможності підприємства

Показники	20__ р	20__ р	20__ р	Відхилення(+,-)	
				20__ р	20__ р
I Платіжні засоби					
Грошові кошти та їх еквіваленти					
Поточні фінансові інвестиції					
Дебіторська заборгованість					
Разом платіжних засобів					
II Платіжні зобов'язання					
Короткострокові кредити банків					
Векселя видані					
Поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями					
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги					
Поточні зобов'язання за розрахунками					
Разом платіжних зобов'язань					
Рівень поточної платоспроможності					

Таблиця 7.3 - Показники ліквідності балансу підприємства

Показники	20__ р	20__ р	20__ р	Відхилення (+,-)	
				20__ р	20__ р
I Ліквідні активи					
1.1 Грошові кошти та поточні фінансові інвестиції					
1.2 Дебіторська заборгованість					
1.3 Запаси					
Всього ліквідних засобів					
II Поточні зобов'язання					
Підсумок III розділу пасиву балансу					
III Коефіцієнт ліквідності балансу					
- абсолютний					
- проміжний					
- загального покриття					

Таблиця 7.4 - Показники неплатоспроможності підприємства

Показники	20__ р	20__ р	20__ р	Відхилення (+,-)	
				20__ р	20__ р
Рівень поточної платоспроможності					
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами					
Коефіцієнт покриття					
Коефіцієнт Бівера					
Коефіцієнт відновлення (втрати) платоспроможності.					

Таблиця 7.5 - Розрахунок індексу платоспроможності Альтмана

Показники	20__ р	20__ р	20__ р	Відхилення (+,-)	
				20__ р	20__ р
Співвідношення власного оборотного капіталу та активу балансу (K_1)					
Співвідношення нерозподіленого прибутку та активів (K_2)					
Рівень доходності активів (K_3)					
Коефіцієнт фінансового ризику (K_4)					
Коефіцієнт оборотності активів (K_5)					
$Z=1,2K_1+1,4K_2+3,3K_3+0,6K_4+0,99K_5$					

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. В чому полягає сутність ліквідності та платоспроможності підприємства?
2. В чому полягає мета аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства?
3. Як здійснюється оцінка ліквідності балансу підприємства?
4. Які принципи покладено в основу групування активів та пасивів для оцінки ліквідності балансу?
5. Які основні джерела інформації використовуються для аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства?
6. Який коефіцієнт використовується для оцінки платоспроможності підприємства?
7. Які основні коефіцієнти використовуються для аналізу ліквідності підприємства?
8. Які існують методи прогнозування банкрутства підприємства?
9. Які методи діагностики потенційного банкрутства Ви знаєте?
10. Що характеризує величина робочого капіталу підприємства?

ТЕМА 8. АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Кваліфікована оцінка фінансового стану підприємства передбачає проведення об'єктивного аналізу його фінансової стабільності та стійкості.

Фінансова стабільність - це спроможність підприємства досягти стану фінансової рівноваги при збереженні достатнього ступеня фінансової стійкості у довгостроковій перспективі при ефективному управлінні фінансами.

Основними складовими елементами фінансової стабільності є фінансова рівновага та фінансова стійкість.

Фінансова рівновага підприємства - це відповідність обсягів формування та використання (споживання) власних фінансових ресурсів.

Фінансова стійкість є відображенням стабільного перевищення доходів над витратами, що забезпечує вільне маневрування грошовими коштами підприємства. Іншими словами, фінансова стійкість характеризує ступінь фінансової залежності підприємства щодо володіння своїм майном і його використання. Цей ступінь можна оцінювати за різними критеріями:

- рівнем покриття матеріальних обігових коштів (запасів) стабільними джерелами фінансування;
- платоспроможністю підприємства;
- часткою власних або стабільних джерел у сукупних джерелах фінансування.

Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється за допомогою сукупності абсолютних і відносних показників.

Абсолютні показники використовують для визначення фінансової стійкості за критерієм стабільності джерел покриття запасів. З цією метою визначають "нормальні" джерела формування запасів (власний оборотний капітал,

короткострокові кредити і позики), а також суму кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги, і співставляють їх з сумою запасів.

Суть коефіцієнтного підходу оцінки фінансової стійкості полягає в обчисленні низки фінансових коефіцієнтів, які поділяються на два класи:

1. Показники із встановленими нормативними значеннями (показники ліквідності та платоспроможності).

2. Показники без встановлених нормативних значень (показники співвідношення власного і позикового капіталу, основного і оборотного капіталу).

Поєднання аналізу всіх абсолютних і відносних показників фінансової стійкості дасть змогу об'єктивно відобразити реальну фінансову ситуацію на підприємстві.

Практичне завдання. Визначити рівень фінансової стійкості за критерієм:

- стабільності покриття запасів джерелами фінансування (табл. 8.1.);
- величиною відносних показників (табл. 8.2.);
- структурою витрат підприємства (табл. 8.3.).

Таблиця 8.1 - Фінансова стійкість за критерієм стабільності покриття запасів джерелами фінансування

№ з/п	Показники	20__ р	20__ р	20__ р	Відхилення (+,-) 20__ р. від	
1	Власний капітал					
2	Необоротні активи					
3	Власні оборотні кошти (ряд.1 - ряд.2)					
4	Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
5	Наявність функціонуючого капіталу (ряд.3 + ряд.4)					
6	Короткострокові кредити, кредиторська заборгованість за товарними операціями, векселі видані					
7	Сукупні джерела формування запасів (ряд.5 + ряд.6)					
8	Запаси					
9	Надлишок (+) або нестача(-) власних оборотних коштів (ряд.3 - ряд.8)					
10	Надлишок (+) або нестача (-) функціонуючого капіталу (ряд.5 - ряд.8)					
11	Надлишок (+) або нестача (-) сукупних джерел формування запасів (ряд.7-ряд.8)					
12	Тип фінансової стійкості S(Ф)					

Таблиця 8.2 - Аналіз відносних показників фінансової стійкості підприємства

№ п/п	Показники	Умови розрахунку	20__ р	20__ р	20__ р	Відхилення (+,-) 20__ р. від	
						20__ р	20__ р
1	Коефіцієнт фінансової незалежності	$\frac{Ip\Pi}{p.1300A(BB)}$					
2	Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{(p.1500 \div 1515 + IYp)\Pi}{BB}$					
3	Коефіцієнт фінансового ризику	$\frac{(p.1500 \div 1515 + IYp)\Pi}{Ip\Pi}$					
4	Коефіцієнт фінансової стійкості	$\frac{Ip\Pi}{(p.1500 \div 1515 + IYp)\Pi}$					
5	Коефіцієнт співвідношення мобільних і іммобілізованих активів	$\frac{IpA}{IpA}$					
6	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	$\frac{(p.1500 \div 1515)\Pi}{Ip\Pi + p.(1500 \div 1515)\Pi}$					
7	Коефіцієнт довгострокових зобов'язань	$\frac{(p.1500 \div 1515)\Pi}{(p.1500 \div 1515)\Pi + IIIp\Pi}$					
8	Коефіцієнт поточних зобов'язань	$\frac{IIIp\Pi}{(p.1500 \div 1515)\Pi + IIIp\Pi}$					
9	Коефіцієнт фінансового леверіджу	$\frac{(p.1500 \div 1515)\Pi}{Ip\Pi}$					
10	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	$\frac{IpA - IIIp\Pi}{Ip\Pi}$					
11	Коефіцієнт забезпеченості матеріальних запасів власними коштами	$\frac{IpA - IIIp\Pi}{p.1100IpA}$					
12	Коефіцієнт маневреності робочого капіталу	$\frac{p.1100 IpA}{IpA - IIIp\Pi}$					
13	Стабільність структури оборотних коштів	$\frac{IpA - IIIp\Pi}{IpA}$					
14	Індекс постійного капіталу	$\frac{IpA}{Ip\Pi}$					
15	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів	$\frac{p1010 \div 1104 IpA}{p.1300 A(BB)}$					

Таблиця 8.3 - Аналіз запасу фінансової стійкості підприємства

№	Показник	20__ р	20__ р	20__ р
1	Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.			
2	Маржинальний дохід, тис. грн			
3	Умовно-постійні витрати, тис. грн			
4	Коефіцієнт маржинального доходу (ряд. 2 : ряд. 1), %			
5	Поріг рентабельності, (ряд.3 : ряд.4), тис. грн			
7	Запас фінансової стійкості			
7.1	— (ряд.1 – ряд.5) тис. грн			
7.2	— (ряд.7.1: ряд.1) ×100%, %			

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які види фінансової стійкості Ви знаєте?
2. Охарактеризувати фактори, що впливають на фінансову стійкість підприємства.
3. Що уявляє собою фінансова стійкість підприємства?
4. Яка річна фінансова звітність є джерелом інформації для аналізу фінансової стійкості підприємства?
5. Охарактеризувати типи фінансової стійкості підприємства.
6. Які Ви знаєте коефіцієнти фінансової стійкості?
7. Які складові включає трьохкомпонентний показник фінансової стійкості?
8. Охарактеризувати умови кризового фінансового стану підприємства.
9. Як визначити показник „ власний оборотний капітал” підприємства?
10. Що характеризує показник загальної величини основних джерел формування запасів та витрат?

ТЕМА 9. АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Кредитоспроможність - це такий фінансовий стан підприємства, який дає змогу отримати кредит і своєчасно його повернути.

Комерційні банки України, як прийнято у світовій практиці, при оцінці кредитоспроможності позичальника використовують методологічний підхід, при якому при вирішенні питання про надання кредиту діяльність клієнтів докладно аналізується за найважливішими напрямками, перші літери назв яких (англійською мовою) становлять аббревіатуру CAMPARI:

C — character — характеристика клієнта, особисті якості;

A — ability — спроможність до повернення позики;

M — margin — маржа (дохідність);

P — purpose — мета, на яку витрачатимуться кошти;

A — amount — розмір позики;

R — repayment — погашення позики;

I — insurance — страхування ризику непогашення позики.

Кредитоспроможність позичальника характеризується: репутацією позичальника; поточним фінансовим станом; можливістю мобілізувати грошові кошти; дохідністю підприємства; метою використання кредитних ресурсів; сумою кредиту; співвідношенням між власними й позиковими коштами; погашенням кредиту; наданням гарантій; забезпеченістю кредиту.

Аналіз фінансово-господарської діяльності позичальника згідно з положенням Національного банку України передбачає дослідження таких показників: обсягу реалізації продукції; собівартості; прибутків і збитків; рентабельності; платоспроможності; фінансової стійкості; складу та динаміки дебіторсько-кредиторської заборгованості.

Крім того, комерційним банкам рекомендується враховувати такі суб'єктивні показники, як: ефективність управління підприємством; ринкова позиція позичальника та його залежність від циклічних і структурних змін в економіці та в галузі; наявність державних замовлень і державної підтримки позичальника; професіоналізм керівництва та його ділова репутація.

Оцінка кредитоспроможності на основі аналізу грошових потоків - спосіб оцінки кредитоспроможності підприємства, в основу якого покладено використання факторних показників, що характеризують оборот коштів у клієнта в звітному періоді і полягає в зіставленні відпливу і припливу коштів у позичальника за період, який відповідає строку надання кредиту.

Кредитний рейтинг - можливість і умови надання кредиту.

Дуже високий - пільговий відсоток за користування кредитом. Надання кредиту без забезпечення. Контроль за фінансовим станом необов'язковий.

Високий - відсоток устанавлюється на рівні середньої ставки, що діє на ринку. Зменшення форм забезпечення. Контроль за фінансовим станом необов'язковий.

Задовільний - кредит може бути наданий на загальних умовах. Здійснюється поточний контроль за фінансовим станом.

Низький - кредит може бути наданий за більш високою ставкою, що включає премію за ризик; під кілька видів забезпечення, в обмеженій (розміром статутного капіталу) сумі. Здійснюється контроль за документообігом угоди, що кредитується.

Неприйнятний - кредит не надається.

Практичне завдання. Використовуючи дані, наведені у табл. 9.1. провести загальну оцінку фінансового стану підприємства для визначення його кредитного рейтингу (табл.9.2.).

Таблиця 9.1 - Класифікація показників кредитоспроможності підприємства

№ по р.	Показник	Нормативне значення	Розподіл за класами		
			1-й	2-й	3-й
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2-0,25	$\geq 0,2$	0,1-0,2	$< 0,1$
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,5-1	$\geq 0,5$	0,3-0,5	$< 0,3$
3	Коефіцієнт загальної ліквідності	2	$\geq 2,0$	1 — 2	< 1
4	Коефіцієнт оборотності активів	-	Прискорення	На одному рівні	Уповільнення
5	Коефіцієнт автономії	0,5	$\geq 0,5$	0,3-0,5	$< 0,3$
6	Коефіцієнт маневреності власних коштів	0,5	$\geq 0,5$	0,5	$< 0,5$
7	Рентабельність активів	-	> 1	1	< 1
8	Дебіторська заборгованість	-	Зменшення	На одному рівні	Зростання
9	Кредиторська заборгованість	-	Зменшення	-«-	Зростання
10	Обсяг реалізації	-	Зростання	-«-	Зменшення
11	Собівартість продукції	-	Зменшення	-«-	Зростання
12	Прибуток	-	Зростання	-«-	Зменшення

Таблиця 9.2 - Оцінка фінансового стану підприємства для визначення кредитного рейтингу

№ з/п	Показник	Клас		Питома вага, %		Сума балів	
		___ р.	___ р.	___ р.	___ р.	___ р.	___ р.
1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності						
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності						
3	Коефіцієнт загальної ліквідності						
4	Коефіцієнт оборотності активів						
5	Коефіцієнт автономії						
6	Коефіцієнт маневреності власних коштів						
7	Рентабельність активів						
8	Дебіторська заборгованість						
9	Кредиторська заборгованість						
10	Обсяг реалізації						
11	Собівартість продукції						
12	Прибуток						
Кредитний рейтинг підприємства							

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які принципи кредитування Ви знаєте?
2. Що означає кредитоспроможність підприємства?
3. Які відмінності між кредитоспроможністю та платоспроможністю підприємства?
4. Що є метою аналізу кредитоспроможності позичальника?
5. Від яких чинників залежить кредитоспроможність позичальника?
6. Як здійснюється оцінка кредитоспроможності підприємства на основі фінансових коефіцієнтів?
7. Пояснити сутність фінансового леверіджу.
8. Які основні показники фінансового левериджу Ви знаєте?
9. Як здійснюється оцінка кредитоспроможності позичальника на основі аналізу грошових потоків?
10. Як здійснюється оцінка кредитоспроможності позичальника на основі аналізу ділового ризику?

ТЕМА 10 АНАЛІЗ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ділова активність підприємства - це комплексна характеристика, яка втілює різні аспекти його діяльності. Вона визначається системою критеріїв, зокрема: місцем підприємства на ринку конкретних товарів, географією ділових стосунків, репутацією підприємства як партнера, активністю інноваційної діяльності, конкурентоспроможністю. Отже, ділова активність підприємства може характеризуватися динамікою показників ефективності виробничо-господарської діяльності в цілому.

Оцінка ділової активності у фінансовому аспекті передбачає застосування двох груп показників:

- показники інтенсивності використання капіталу, які відображають швидкість обороту засобів (або капіталу);
- показники ефективності (рентабельності) використання ресурсів (капіталу).

Показники першої групи є базовими для характеристики оборотності активів. Вони показують, наскільки зміни у наявних активах пов'язані зі змінами чистого обсягу продаж. Загальна оборотність активу показує оборотність всього капіталу, інвестованого у підприємство, і складається з часткових показників оборотності окремих елементів цих активів (табл. 5.1).

Особливої уваги потребує аналіз ефективності використання ресурсів. Показники рентабельності дають можливість оцінити рівень прибутковості використаних ресурсів і капіталу. Для цього обчислюють відношення прибутку (чистого, операційного або валового) до відповідних показників: витрат, чистого доходу або використаних ресурсів (капіталу) (табл. 5.4).

Основні показники ділової активності аналізуються в такій послідовності:

- 1) розраховуються самі показники;

- 2) показники порівнюються в динаміці;
- 3) виявляються фактори, що вплинули на їх зміну;
- 4) здійснюються аналітичні висновки.

Практичне завдання. Розрахувати показники ділової активності (табл. 10.1), розрахувати вплив факторів на зміну показників оборотності оборотних коштів (табл. 10.2), визначити залежність суми матеріальних оборотних запасів від швидкості їх обороту (табл. 10.3), розрахувати вплив факторів на зміну рентабельності власного капіталу (табл. 10.4).

Таблиця 10.1 - Динаміка показників ділової активності підприємства

№ з/п	Показник	Умови розрахунку	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-)	
						20__ р.	20__ р.
1	Оборотність активів (ресурсовіддача)	Ф.№2,р.2000/Ф.№1, р.1300					
2	Оборотність дебіторської заборгованості	Ф.№2,р.2000/Ф.№1 (р.1120÷1155)					
3	Тривалість обороту дебіторської заборгованості	365(360)/п.2					
4	Оборотність кредиторської заборгованості	Ф.№2, р.2050 / (Ф.№1, р.1605÷ р.1650+ р.1690)					
5	Тривалість обороту кредиторської заборгованості	365(360)/п.4					
6	Оборотність запасів	Ф.№2,р.2050+ /Ф.№1,р.1100					
7	Тривалість обороту запасів	365(360)/п.6					
8	Тривалість операційного циклу	п.3 + п.7					
9	Тривалість фінансового циклу	п.8 - п.5					
10	Оборотність оборотних активів	Ф.№2,р.2000/Ф.№1,р.1195					
11	Тривалість обороту обігових запасів	365(360)/п.10					
12	Оборотність власного капіталу	Ф.№2,р.2000/Ф.№1,р.1495					
13	Коефіцієнт достатності робочого капіталу	Ф.№2,р.2000/ (Ф.№1,р.1195- р.620-р.1695)					
14	Співвідношення виручки від реалізації та поточних пасивів	Ф.№2,р.2000/Ф.№1,р.1695					
15	Оборотність необоротних активів	Ф.№2,р.2000/Ф.№1,р.1095					

Таблиця 10.2 - Розрахунок впливу факторів на зміну показників оборотності оборотних коштів

№ з/п	Показник	Умови розрахунку	20_р.	20_р.	20_р.	Відхилення (+;-) 20_р. від	
						20_р.	20_р.
1.	Середньорічна вартість запасів, тис. грн..	Ф№1, р.1100					
2.	Чистий дохід, тис. грн..	Ф№2, р.2000					
3.	Коефіцієнти:						
	- оборотності запасів	п.2/п.1					
4.	- закріплення запасів	п.1/п.2					
5.	- тривалості одного обороту запасів	365(360)/ п.3					
6.	Умовні результативні показники:	п.2 баз. року/ п.1 звіт. року					
	- оборотності запасів						
7.	- тривалості одного обороту запасів, днів	365(360)/ п.6					
8.	Відхилення коефіцієнта оборотності(+,-) за рахунок зміни:						
	а) середньорічної вартості запасів	п.6а(б) – п.3а(б)					
	б) чистого доходу	п.3в – п.6а(б)					
9	Відхилення тривалості одного обороту (днів) (+,-) за рахунок зміни:						
	а) середньорічної вартості запасів	п.7 а(б) – п.5а(б)					
	б) чистого доходу	п.5в – п.7а(б)					

Таблиця 10.3 – Визначення залежності суми матеріальних оборотних запасів від швидкості їх обороту

№	Показник	Умови розрахунку	20_р.	20_р.	20_р.	Відхилення (+;-)20_р.від	
			Варіанти			20_р.	20_р.
			а	б	в		
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Сума обороту (виручка від реалізації), тис. грн..:						
1.1	всього	Ф.№2,р.2000					
1.2	за день	р.1.1/365					
2	Середньорічна вартість матеріальних оборотних коштів, тис. грн..	Ф.№1, р.1100					
3	Коефіцієнт оборотності обігових коштів	р.1.1: р.2					
4	Тривалість одного обороту, днів	365(360)/р.3					

Закінчення таблиці 10.3

1	2	3	4	5	6	7	8
5	Розрахунок суми коштів, яка умовно вивільняється з обороту(або додатково вводиться в оборот), тис. грн.. через:						
5.1	коефіцієнт оборотності	$365/(360)/(p.3в-p.3a(б))$					
5.2	тривалість обороту	$(p.4в - 4a(б)) \times p.1.1в$					

Таблиця 10.4 - Розрахунок впливу факторів на зміну рентабельності власного капіталу

№ з/п	Показник	Умови розрахунку	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення(+,-) 20__ р. від	
			Варіанти			20__ р.	20__ р.
			а	б	в		
1	Середньорічна вартість авансованого капіталу, тис.грн.	Ф.№1,р.1300					
2	у т.ч. власного капіталу, тис.грн.	Ф.№1,р.1495					
3	Чистий дохід, тис.грн.	Ф.№2,р.2000					
4	Чистий прибуток, тис.грн	Ф.№2,р.2350					
Коефіцієнти:							
5	Рентабельність продажів:	$p.4a(б)/p.3a(б)$					
5.1	базисного року						
5.2	звітнього року	$p.4в/p.3в$					
6	Ресурсовіддачі	$p.3a(б)/p.1a(б)$					
6.1	базисного року						
6.2	звітнього року	$p.3в / p.1в$					
7	Фінансової залежності	$p.1 a(б)/p.2a(б)$					
7.1	базисного року						
7.2	звітнього року	$p.1в / p.2в$					
8	Рентабельності власного капіталу:	$p.4a(б)/p.2a(б)$					
	8.1) базисного року						
	8.2) звітнього року	$p.4в / p.2в$					
9	Відхилення коефіцієнта рентабельності власного капіталу за рахунок зміни коефіцієнта:	$(p.5.2 - p.5.1) \times p.6.1 \times p.7.1$					
9.1	рентабельності продажів						
9.2	ресурсовіддачі	$(p.6.2-p.6.1) \times p.5.2 \times p.7.1$					
9.3	фінансової залежності	$(p.7.2-p.7.1) \times p.5.2 \times p.6.2$					

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Пояснити сутність ділової активності підприємства.
2. Які якісні критерії характеризують ділову активність підприємства?
3. Які кількісні критерії характеризують ділову активність підприємства?
4. Які показники використовують для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства?
5. В чому полягає економічний зміст коефіцієнтів оборотності?
6. Охарактеризувати необхідність та основні етапи аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей.
7. Як визначити операційний та фінансовий цикл підприємства?
8. В чому полягає різниця між операційним та фінансовим циклом?
9. Як впливає прискорення (сповільнення) оборотності активів на ефективність діяльності підприємства?
10. Як визначити величину вивільнення оборотних коштів у результаті прискорення їх оборотності?

ТЕМА 11. АНАЛІЗ ПРИБУТКОВОСТІ ТА РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Прибуток - найважливіша фінансова категорія, що відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і в кінцевому рахунку свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості. Одночасно прибуток впливає на зміцнення комерційного розрахунку, інтенсифікацію виробництва при будь-якій формі власності. Він є не лише джерелом забезпечення внутрішньогосподарських потреб підприємств, а й джерелом формування бюджетних ресурсів держави.

Прибуток як кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства представляє собою різницю між загальною сумою доходів і витратами на виробництво і реалізацію продукції.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про доходи від звичайної діяльності підприємства та її розкриття у фінансовій звітності визначає Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід".

Під доходами розуміють збільшення економічних вигод у вигляді надходження активів або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків власників).

Головними завданнями аналізу фінансових результатів підприємства є: вивчення обсягів, складу і динаміки фінансових результатів діяльності підприємства;

— загальна оцінка виконання плану, прогнози, динаміка;

— визначення відхилення фактичного прибутку від передбаченого планом (попереднього року), вивчення динаміки зміни прибутку за кілька звітних періодів;

— виявлення чинників впливу на формування прибутку, оцінка їх динаміки та розрахунки такого впливу;

— вивчення напрямів і тенденцій розподілу прибутку;

— виявлення резервів збільшення прибутку.

Валовий прибуток - це економічний результат діяльності суб'єктів господарювання, що визначається як різниця між чистою виручкою від реалізації продукції і виробничою собівартістю.

Операційний прибуток - це фінансовий результат від операційної діяльності, який визначається відніманням від валового прибутку операційних витрат, додаванням до одержаного результату інших операційних доходів.

Прибуток або збиток від звичайної діяльності до оподаткування - це результат від фінансової діяльності, що визначається додаванням до операційного прибутку доходу від участі в капіталі, фінансових доходів у формі дивідендів, відсотків, отриманих від фінансових інвестицій, та інших доходів (від реалізації фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, доходу від неопераційних курсових різниць), і відніманням від отриманого результату фінансових витрат у формі відсотків та інших витрат, пов'язаних із залученням позикового капіталу, втрат (збитків) від участі в капіталі та інших витрат (собівартість фінансових інвестицій, необоротних активів і майнових комплексів, втрат від неопераційних курсових різниць, втрат від уцінки фінансових інвестицій і необоротних активів).

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності після оподаткування - це різниця між прибутком від звичайної діяльності до оподаткування та сумою податку на прибуток.

Чистий прибуток (збиток) - це алгебраїчна сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності після оподаткування та надзвичайного прибутку, надзвичайного збитку і податків з надзвичайного прибутку. Чистий прибуток повністю залишається у розпорядженні підприємства.

Рентабельність - це рівень прибутковості, який вимірюється у відсотках, або через коефіцієнт. Підприємство вважається рентабельним, якщо воно має прибуток від своєї діяльності

Основними завданнями аналізу (оцінки) рентабельності є:

- оцінка ефективності діяльності підприємства на поточний момент;
- виявлення зміни рентабельності протягом певного періоду;
- визначення факторів, які вплинули на зміну рентабельності;
- визначення резервів зростання рентабельності.

Практичне завдання. Провести аналіз формування та використання чистого прибутку (табл. 11.1), розрахувати вплив факторів на зміну прибутку підприємства (табл. 11.2), здійснити аналіз доходів і витрат (табл. 11.3), визначити показники рентабельності (табл. 11.4).

Таблиця 11.1 - Аналіз формування та використання чистого прибутку

Показники	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) 20__ р. від	
				20__ р.	20__ р.
Фінансовий результат від операційної діяльності:					
прибуток					
збиток					
Фінансовий результат до оподаткування:					
прибуток					
збиток					
Витрати (дохід) з податку на прибуток					
Чистий фінансовий результат:					
прибуток					
збиток					

Таблиця 11.2 - Розрахунок впливу основних факторів на відхилення суми прибутків звітнього року від базисного

№ з/п	Показники	20__ р.	Розрахунковий показник	20__ р.
	А	1	2	3
1	Повна собівартість реалізованої продукції			
2	Виручка від реалізації продукції			
3	Прибуток (ряд. 2- ряд. 1)			
4	Відхилення від планового прибутку – всього (гр.3 – гр.1 рядка 3)	Х	Х	
	у т.ч. за рахунок зміни:	Х	Х	
	а) обсягу реалізації продукції			
	б) повної собівартості реалізованої продукції (гр.3-гр.2 рядка 1, взяти з протилежним знаком)	Х	Х	
	в) середньої ціни реалізації (гр.3 – гр.2 по рядку 2)	Х	Х	
	г) структури реалізованої продукції (гр.2 рядка 3 – гр.1 рядка 3 – гр.3 рядка 4а)	Х	Х	

Таблиця 11.3 - Аналіз доходів та витрат підприємства

Найменування показника	Попередній період		Звітний період		Абсолютні зміни (+,-)		Відносні зміни, %	
	доходи	витрати	доходи	витрати	доходи	витрати	доходи	витрати
1	2	3	4	5	6=4-2	7=5-3	8=4/2*100	9=5/3*100
А. Інші операційні доходи і витрати								
Операційна оренда активів								
Операційна курсова різниця								
Реалізація інших оборотних активів								

Закінчення таблиці 11.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9
Штрафи, пені, неустойки								
Утримання об'єктів житлово-комунального і соціально-культурного призначення								
Інші операційні доходи і витрати								
Б. Доходи і втрати від участі в капіталі за інвестиціями в:								
асоційовані підприємства								
дочірні підприємства								
спільну діяльність								
В. Інші фінансові доходи і витрати								
Дивіденди								
Проценти								
Фінансова оренда активів								
Інші фінансові доходи і витрати								
Г. Інші доходи і витрати								
Реалізація фінансових інвестицій								
Реалізація необоротних активів								
Реалізація майнових комплексів								
Неопераційна курсова різниця								
Безоплатно одержані активи								
Списання необоротних активів								
Інші доходи і витрати								

Таблиця 11.4 - Динаміка показників рентабельності

№ з/п	Показник	Умови розрахунку	20__ р.	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-) 20__ р. від	
			20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.	20__ р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	Ф.№2, р.2350/ Ф.№1, р.1300					
2	Рентабельність власного капіталу	Ф.№2, р.2350/ Ф.№1, р.1495					
3	Рентабельність виробничих запасів	Ф.№2, р.2350/ (Ф.№1, р.1010+ р.1101+р.1102)					

Закінчення таблиці 11.4

1	2	3	4	5	6	7	8
4	Коефіцієнт реінвестування	Ф.№1, збільшення по (р.1415+р.1420)/ Ф.№2, р.2350					
5	Коефіцієнт стійкості економічного зростання	Ф.№1, збільшення по (р.1415+р.1420)/ Ф.№1, р.1495					
6	Період окупності капіталу	Ф.№1, р.1300/ Ф.№2, р.2350					
7	Період окупності власного капіталу	Ф.№1, р.1495/ Ф.№2, р.2350					
8	Рентабельність інвестованого капіталу	Ф.№2, р.2350/ (Ф.№1, р.1495+ р.1500÷1515)					
9	Рентабельність операційної діяльності	Ф.№2, р.2190/ (Ф.№2, р.2050+р.2130+ р.2150+р.2180)					
10	Рентабельність діяльності	Ф.№2, р.2350/ (Ф.№2, р.2050+р.2130+ р.2150+р.2180+ р.2250+р.2255+р.2270)					

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Пояснити сутність, функції та роль прибутку.
2. Як формується прибуток підприємства?
3. Які види прибутку Ви знаєте?
4. Як розподіляється прибуток підприємства?
5. В чому полягає економічний зміст показників рентабельності підприємства?
6. Як здійснюється факторний аналіз прибутку від реалізації продукції підприємства?
7. Як здійснюється факторний аналіз рентабельності підприємства?
8. Як визначити „точку беззбитковості” підприємства?
9. Які існують методи визначення „точки беззбитковості” підприємства?
10. Що представляє собою маржинальний дохід підприємства?

ТЕМА 12 АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Під **інвестиціями** в широкому розумінні передбачаються всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, у результаті чого створюється прибуток або досягається соціальний ефект. Інвестиції можуть здійснюватися в грошовій формі, у вигляді матеріальних ресурсів, нематеріальних активів. Залежно від цілей спрямування капіталу інвестиції можуть класифікуватися так:

- 1) за видами;
- 2) за об'єктом вкладення коштів;

- 3) за характером участі в інвестуванні;
 - 4) за регіональною ознакою;
 - 5) за періодом інвестування;
 - 6) за формою власності;
 - 7) за ступенем ризику;
 - 8) за формою відтворення.
- 1) **За видами** інвестиції поділяють на:
 - грошові кошти, цільові банківські внески, паї, акції та інші цінні папери;
 - рухоме та нерухоме майно;
 - майнові права;
 - сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань;
 - права користування землею, ресурсами, а також майнові права;
 - інші цінності.
 - 2) **За об'єктами вкладення капіталу** розрізняють:
 - реальні інвестиції;
 - фінансові інвестиції.
 - 3) **За характером участі в інвестиційному процесі** інвестиції є:
 - прямі, які передбачають безпосередню участь інвестора у виборі об'єкта інвестування та вкладанні коштів;
 - непрямі, що здійснюються через різного роду фінансові інструменти.
 - 4) **У регіональному аспекті** виділяють інвестиції:
 - внутрішні, тобто вкладення суб'єктів господарської діяльності певної держави;
 - іноземні — вкладення іноземних юридичних, фізичних осіб, іноземних держав, міжнародних урядових і неурядових організацій;
 - зарубіжні — вкладення коштів в об'єкти інвестування за межами території певної країни.
 - 5) **За періодом інвестування** прийнято розподіляти інвестиції на:
 - короткострокові; довгострокові.
 - 6) **За формами власності** інвестиції поділяють на:
 - приватні кошти громадян, підприємств недержавної форми власності, неурядових організацій;
 - державні, що фінансуються за рахунок бюджетних коштів різних рівнів державними підприємствами і установами;
 - змішані, які передбачають вкладення як приватного, так і державного капіталу в об'єкти інвестування.
 - 7) **За ступенем ризику** інвестиції поділяють на такі види:
 - безризикові;
 - ризикові.
 - 8) **За формами відтворення** розрізняють такі інвестиції:
 - нове будівництво або будівництво підприємств, будинків, споруд;
 - розширення діючого підприємства;
 - реконструкція діючого підприємства;

– технічне.

Практичне завдання. Провести аналіз складу та структури капітальних інвестицій (табл. 12.1), фінансових інвестицій (табл. 12.2), вирішити практичні завдання 12.1 – 12.4.

Таблиця 12.1 - Аналіз складу та структури капітальних інвестицій

Показники	20__ р.		20__ р.		Зміна (+,-)	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
Капітальне будівництво						
Придбання (виготовлення) основних засобів						
Придбання (виготовлення) інших необоротних матеріальних активів						
Придбання (створення) нематеріальних активів						
Формування основного капіталу						
Інші						
Разом		100,0		100,0		

Таблиця 12.2 - Аналіз складу та структури фінансових інвестицій

Показники	20__ р.		20__ р.		Зміна (+,-)	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	тис.грн.	%
А. Фінансові інвестиції за методом участі в капіталі в: асоційовані підприємства						
дочірні підприємства						
спільну діяльність						
Б. Інші фінансові інвестиції в: частки і паї у статутному капіталі інших підприємств						
акції						
облігації						
Інші						
Разом (розд.А + розд.Б)		100,0		100,0		

Завдання 12.1. Підприємство починає діяльність и має такий бюджет майбутніх грошових надходжень (табл. 12.3), тис. грн.:

Таблиця 12.3 – Бюджет майбутніх грошових надходжень підприємства

Проект	Грошові витрати	Грошові надходження
Первісні інвестиції	440 000	
1	300 000	400 000
2	400 000	500 000
3	500 000	600 000
4	600 000	800 000
5	700 000	900 000

Необхідно: розрахувати чисту теперішню вартість наведених грошових потоків, використовуючи ставку дисконту 14%; визначити, чи перевищує внутрішня норма прибутковості 14%.

Завдання 12.2.

Компанія „Вест” розглядає можливість придбати устаткування вартістю 136 000 дол. США. Крім вартості устаткування, компанія повинна сплатити 4000 дол. за фрахт та встановлення устаткування. Нормативний період використання устаткування 10 років і воно не має ліквідаційної вартості. Очікується, що використання устаткування забезпечить компанії економію витрат 31500 дол. щорічно.

Компанія не бере до розгляду проекти, внутрішня норма прибутковості яких нижча за 16%.

Необхідно розрахувати: чисту теперішню вартість; індекс прибутковості; внутрішню норму прибутковості; період окупності компанії «Вест».

Завдання 12.3.

Компанія „Арт” розглядає три проекти капітальних вкладень в устаткування, для кожного з яких потрібні інвестиції в сумі 94500 грн. Кожен з проектів розрахований на три роки і забезпечує такі грошові надходження (табл.12.4), грн...:

Таблиця 12.4 – Грошові надходження компанії «Арт»

Рік	Проект		
	А	В	С
1	33750	42750	58500
2	40500	42750	40500
3	67300	42750	49500

Устаткування не має ліквідаційної вартості, а компанія використовує прямолінійний метод амортизації. Вартість капіталу компанії -16%.

Необхідно: визначити період окупності кожного проекту і обрати найкращий з них; розрахувати чисту теперішню вартість кожного проекту. Чи зміниться від цього Ваш вибір?

Завдання 12.4.

Компанія „Промінь” вирішує питання, чи придбати машину вартістю 182000 дол. Строк її експлуатації 6 років, ліквідаційна вартість відсутня. Менеджер компанії розраховував економію грошових коштів у разі використання цієї машини (табл.12.5):

Таблиця 12.5 – Економія грошових коштів компанії „Промінь”

Роки	Сума, дол. США
1	65000
2	52000
3	39000
4	32500
5	26000
6	39000

Для прийняття рішень про капітальні вкладення компанія використовує мінімальну ставку прибутковості інвестицій -16%.

Необхідно розрахувати: чисту теперішню вартість; індекс прибутковості; внутрішню норму прибутковості; період окупності; облікову ставку прибутковості на підставі: а) чистих початкових інвестицій; б) середніх інвестицій.

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Які існують види інвестицій?
2. Що розуміють під інвестиційним проектом?
3. Яка існує класифікація інвестиційних проектів?
4. Які методи оцінки інвестиційних проектів Ви знаєте?
5. Як здійснюється оцінка вартості фінансових інвестицій?
6. Як визначити доходність фінансових інвестицій?
7. В чому полягає сутність інвестиційних ризиків?
8. Які фактори впливають на ставку дисконтування?
9. В чому полягає аналіз ризиків при прийнятті рішення про реалізацію інвестиційного проекту?
10. Які існують переваги та недоліки кожного з методів оцінки реальних інвестиційних проектів?

ТЕМА 13 КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Комплексна оцінка являє собою характеристику діяльності підприємства, одержану при дослідженні сукупності показників, які визначають більшість економічних процесів і вміщують узагальнюючі дані про виробництво і фінансовий стан підприємства.

Оцінка результатів діяльності проводиться за цілим комплексом показників із застосуванням різних методів, а саме:

- метод бальної оцінки;
 - розрахунок інтегрованого показника;
 - метод рейтингової оцінки;
 - порівняння розрахункових показників із еталонними величинами, тощо.
- Частковими випадками КФА можна вважати:
- оцінку вартості підприємства як цілісного майнового комплексу;

– оцінку комерційної надійності суб'єкта господарювання та визначення ймовірності його банкрутства;

– оцінку результативності фінансового менеджменту підприємства.

Метод бальної оцінки полягає в тому, що в групі господарств, діяльність яких аналізується, показники першого господарства приймаються за базу порівняння, і значення кожного показника дорівнює 1 або 100 балам. Величина відповідного показника інших господарств в балах визначається шляхом порівняння з еталоном їх абсолютних значень. Одержана сума балів або середнє значення 1-го бала порівнюються між собою. Вважається, що підприємство, яке має найвищу суму балів, або найвищий рівень значення 1-го бала є лідером цієї групи.

Наступною методикою є комплексна оцінка за сумою балів, основними етапами якої є:

- підбір системи показників;
- порівняння показників з базовим рівнем;
- сумування балів;
- визначення середньої величини балу за кожний період;
- ранжування періодів (господарств) за величиною балів.

Отже, для проведення комплексної оцінки за сумою балів, на першому етапі необхідно провести підбір системи показників, які б характеризували результати фінансово-господарської діяльності підприємства. Обов'язковою умовою даної системи показників є однонаправленість їх змінних, тобто для покращання фінансового стану підприємства всі показники повинні збільшуватися.

На другому етапі проводиться стандартизація показників відносно базового періоду - за формулою:

$$X_i = A_i / A_o * 100\%,$$

де X_i - стандартизоване значення i -того показника, виражене у відсотках до показника базового періоду; A_i - величина i -того показника у даному періоді; A_o - величина показника базисного періоду.

На третьому етапі визначається загальна сума балів всіх показників, які були взяті для проведення комплексної оцінки в даному періоді:

$$R = \sum X_i,$$

де R - сума балів стандартизованих значень показників.

На четвертому етапі проводиться визначення середньої величини стандартизованих значень показників у даному періоді. Це викликано тією обставиною, що по різних підприємствах або по різних періодах для оцінки фінансово-господарської діяльності може братися різна кількість показників, відтак сума балів цих показників буде різною, а визначення середнього значення дозволяє усунути вплив даного фактора. Середнє значення стандартизованого показника визначається за формулою:

$$R = \sum X_i / n$$

На п'ятому етапі проводиться ранжування періодів (господарств) за середньою величиною стандартизованих показників. Кращим буде той період (господарство), який має найвищий середній бал.

Найбільш об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства забезпечує метод рейтингової оцінки, який складається з таких етапів:

- збір та аналітична обробка інформації про об'єкт дослідження;
- підбір системи фінансово - економічних показників;
- визначення оптимальної направленості зміни показників;
- стандартизація показників відносно оптимальних (нормативних величин);
- розрахунок підсумкових показників рейтингової оцінки;
- розрахунок та оцінка впливу окремих показників на зміну рейтингової оцінки;
- класифікація періодів (рік, квартал) за рейтинговими оцінками.

Підсумкова рейтингова оцінка повинна починатися з детального вивчення об'єкта дослідження (результати господарської діяльності, динаміка головних показників за кілька років та ін.).

На другому етапі необхідно здійснювати підбір показників, які б характеризували різні аспекти діяльності фінансового стану підприємства, тому що об'єктивна оцінка отриманих результатів можлива тільки при правильному виборі відповідних показників.

Наступним етапом комплексної рейтингової оцінки є встановлення напряму змін кожного з показників і визначення оптимального їх значення. Тобто необхідно визначити в який бік повинен змінюватися даний показник для покращання фінансового положення підприємства.

Четвертим етапом комплексної оцінки є стандартизація показників відносно оптимальних. Якщо напрям зміни даного показника встановлюється в бік його максимізації, то стандартизоване значення визначається за формулою:

$$X_{i \max} = A_i / \max A_i,$$

де $X_{i \max}$ - стандартизований i -тий показник; A_i - значення i -того показника; $\max A_i$ - найбільша величина показника в даному динамічному ряді.

У випадку встановлення напряму зміни показника в бік мінімізації стандартизоване значення визначається за формулою:

$$X_{i \min} = \min A_i / A_i,$$

де $X_{i \min}$ - стандартизований i -й показник; $\min A_i$ - найменша величина показника в даному динамічному ряді.

Слід також відзначити, що оптимальними показниками можуть виступати нормативні їх значення, величина яких встановлюється експертним шляхом.

Виходячи з формули розрахунку стандартизованих показників, можна дійти висновку, що в разі збігу показників з оптимальним, його значення буде дорівнювати 1. Чим більше відхилення даного показника від оптимального, тим більше його стандартизоване значення відрізнятиметься від 1.

На п'ятому етапі здійснюється розрахунок загальної рейтингової оцінки фінансового стану підприємства за формулою:

$$R_i = \left[(1 - x_{1 \max(\min)})^2 + (1 - x_{2 \max(\min)})^2 + \dots + (1 - x_{n \max(\min)})^2 \right]^{\frac{1}{2}}$$

де R - загальна рейтингова оцінка підприємства. На шостому етапі проводиться визначення впливу зміни кожного показника на загальну рейтингову оцінку, який розраховується за формулою:

$$\Pi = \frac{(1 - X_{\max(\min)})^2}{\sum (1 - X_{\max(\min)})^2} \times 100$$

де Π - питома вага даного показника в значенні величини загальної рейтингової оцінки.

Питома вага даного показника в значенні загальної рейтингової оцінки буде дорівнювати "0" в тому випадку, якщо його величина є оптимальною. Підводячи підсумок, доцільно провести узагальнення результатів дослідження, а саме необхідно порівняти-отримані результати за наведеними методиками комплексної оцінки за допомогою наступного макету.

Практичне завдання. Визначити систему показників для комплексної оцінки фінансового стану підприємства (табл. 13.1), розрахувати вплив кожного показника на загальну рейтингову оцінку (табл. 13.2), провести комплексну оцінку фінансового стану підприємства методом суми балів (табл. 13.3).

Таблиця 13.1 - Визначення оптимального напрямку зміни та стандартизованих значень показників

№ з/п	Показники та коефіцієнти	Величина показників		Напрямок зміни	Оптимальне значення	Стандартизоване значення	
		20__ р.	20__ р.			20__ р.	20__ р.
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							

Таблиця 13.2 - Питома вага окремих показників у рейтинговій оцінці

№ з/п	Показники та коефіцієнти	20__ р.	20__ р.	Відхилення (+,-)
1	2	3	4	5
1				
2				
3				
4				
5				

Закінчення таблиці 13.2

1	2	3	4	5
6				
7				
8				
9				
10				
	Разом	100,0	100,0	

Таблиця 13.3 - Комплексна оцінка фінансового стану підприємства методом суми балів

№ з/п	Показники та коефіцієнти	20 _ р.		20 _ р.		20 _ р.	
		зна-чення	бал	зна-чення	бал	зна-чення	бал
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
	Разом						
	Середній бал						

ЗАПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Пояснити зміст, мету та завдання комплексного фінансового аналізу.
2. Охарактеризувати сутність та послідовність етапів комплексного фінансового аналізу.
3. Пояснити сутність експрес-аналізу фінансового стану підприємства.
4. Які показники використовуються для здійснення експрес-аналізу фінансового стану підприємства.
5. Обґрунтувати необхідність складання агрегованого балансу для проведення експрес-аналізу діяльності підприємства.
6. В чому полягає особливість рейтингової оцінки фінансового стану підприємства.
7. Які важливіші показники характеризують рейтинг компанії, її прибутковість та перспективу розвитку?
8. Охарактеризувати основні етапи проведення рейтингової оцінки підприємства.
9. Яким основним вимогам повинний відповідати звіт, складений по результатам експрес-аналізу?

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010, № 2755-VI, ред. від 16.05.2019. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Про банкрутство: Закон України, ред. від 23.03.2017. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://consultant.parus.ua/?doc=002E6C5637>
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України, ред. від 18.09.2018. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
4. Про відновлення платоспроможності боржника: Закон України, ред. від 13.03.2018. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
5. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: Наказ міністерства економіки України № 1361 від 26.10.2010. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail>
6. Національні стандарти бухгалтерського обліку : Міністерство фінансів України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://195.78.68.18/minfin/control/uk/publish/article?art_id=340510&cat_id=293533
7. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації», №49/121 від 26.01.2001 зі змінами і доповненнями. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#o14>
8. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навчальний посібник / О.Я.Базилінська - 2-ге вид. –К: ЦУЛ, 2011. – 328 с.
9. Кононенко О. Аналіз фінансової звітності.-2-ге вид., перероб. і доп. -Х.: Фактор, 2007. – 148 с.
10. Костырко Р.А. Финансовый анализ: Учеб. пособ.- Х:Фактор,2007.–784 с.
11. Павловська О.В., Притуляк Н.М., Невмержицька Н.Ю. Фінансовий аналіз: Навч.- метод. посібник для самост. вивч.дисц. – К.:КНЕУ, 2007.-388 с.
12. Подольська В.О., Яріш О.В. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. - К. : ЦУЛ, 2007.- 488 с.
13. Салига С .Я., Дацій Н.В., Корецька СО., Нестеренко Н.В., Салига К.С. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. - Київ: Центр навчальної літератури, 2006. – 210 с.
14. Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О.– К. : «Центр навчальної літератури», 2016. – 368 с.
15. Шубіна С.В., Мірошник, Швадченко О.Ю. Фінансовий аналіз. Практикум. Навчальний посібник / за наук. ред Шубіної С.В. - - Київ: Центр навчальної літератури, 2019. - 296 с.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Тема 1. Значення і теоретичні основи фінансового аналізу.....	6
Тема 2 Фінансова звітність та фінансова інформація.....	9
Тема 3 Аналіз майна підприємства.....	21
Тема 4 Аналіз оборотних активів підприємства.....	25
Тема 5 Аналіз джерел формування капіталу підприємства.....	33
Тема 6 Аналіз грошових потоків підприємства.....	36
Тема 7 Аналіз ліквідності та платоспроможності підприємства.....	40
Тема 8 Аналіз фінансової стійкості підприємства.....	46
Тема 9 Аналіз кредитоспроможності підприємства.....	49
Тема 10 Аналіз ділової активності підприємства.....	52
Тема 11 Аналіз прибутковості та рентабельності підприємства.....	56
Тема 12 Аналіз інвестиційної активності підприємства.....	60
Тема 13 Комплексне оцінювання фінансового стану підприємств.....	64
Список джерел інформації.....	69

Навчальне видання

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ТА ФІНАНСОВИЙ АНАЛІЗ

**Методичні вказівки
до практичних занять та самостійної роботи студентів
спеціальності 072 „Фінанси, банківська справа та страхування”**

Укладач: П'ЯТАК ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

Відповідальний за випуск Федоренко І.А.
Роботу до друку рекомендував Міщенко В.А.

В авторській редакції

План 2020 р., поз. 230 .

Підп. до друку 30.06..2020. Форма 60×84/16. Гарнітура Таймс. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. – 4,1 . Наклад 30 прим. Зам. № 25.

Видавничий центр НТУ «ХП»

Свідоцтво про державну реєстрацію ДК № 5478 від 21.08.2017 р.
61002, Харків, вул. Кирпичова, 2

Друк Видавництво «МОНОГРАФ»

ФОП Іванченко І. С.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників та розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК №4388 від 15.08.2012 р.

www.monograf.com.ua

пр. Тракторобудівників, 89-а/62, м. Харків, 61135.
Тел.: +38-050-40-243-50, +38-093-52-99-657.